

OBUKA TRENERA ZA PSIHOSOCIJALNI TRETMAN POČINITELJA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

PRIRUČNIK ZA OBUKU

PRIRUČNIK ZA OBUKU

**OBUKA TRENERA
ZA PSIHOSOCIJALNI TRETMAN
POČINITELJA RODNO
ZASNOVANOG NASILJA**

AUTOR: PROF. DR. DEAN AJDUKOVIĆ

2014.

SADRŽAJ

4	1. UVOD
4	1.1. KOME JE PRIRUČNIK NAMIJENJEN I KAKO GA KORISTITI
4	1.2. POLAZNE VRIJEDNOSTI U RADU SA POČINIOCIMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA
7	1.3. PRAVNA OSNOVA TRETMANA POČINILACA RODNO ZASNOVANOG NASILJA
7	1.4. FAKTORI RIZIKA ZA RODNO ZASNOVANO NASILJE
9	2. METODOLOŠKE SMJERNICE ZA IZOBRAZBU TRENERA
11	3. ORGANIZACIJSKA PITANJA OBUKE TRENERA
13	4. PLAN, PROGRAM I OKVIRNA SATNICA OBUKE TRENERA
15	5. UPUTE ZA PROVEDBU OBUKE PO DANIMA I AKTIVNOSTIMA
19	6. RADNI MATERIJALI
19	• PRVA FAZA TRETMANA: UPOZNAVANJE POČINIOCA SA TRETMANOM I PROCJENA UVJETA ZA UKLJUČIVANJE U TRETMAN
21	• KRITERIJI ZA UPUĆIVANJE U PSIHOSOCIJALNI TRETMAN
26	• PRIPREME ZA VOĐENJE GRUPE U KO-VODITELJSTVU
28	• RODNO ZASNOVANO NASILJE - VRIJEDNOSTI I STAVOVI KOJE GA PODRŽAVAJU
35	• ANALIZA IZVRŠENJA DOMAĆIH ZADATAKA ZA DRUGI / TREĆI SEMINAR
36	• IZRADA PLANA BEZBJEDNOSTI ZA ŽRTVU RODNO ZASNOVANOG NASILJA
39	• PREPOZNAVANJE POČINILACA SA PROBLEMOM ALKOHOLA
42	• SARADNJA SA SLUŽBAMA U ZAJEDNICI I ULOGA ORGANIZACIJA ZA PODRŠKU ŽRTVAMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA
43	• PROFESIONALNI STRES, REAKCIJE I POSLJEDICE RADA SA PORODIČNIM NASILJEM

1. UVOD

1.1. KOME JE PRIRUČNIK NAMIJENJEN I KAKO GA KORISTITI

Priručnik je namijenjen za obuku trenera (ToT) koji će obučavati stručnjake u ustanovama socijalne zaštite i zdravstva, kao i u nevladinim organizacijama koje pružaju usluge psihosocijalnog tretmana i rehabilitacije muškaraca počinilaca rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini.

Ovaj priručnik se temelji se na ranije razvijenom i postojećem programu psihosocijalnog tretmana počinilaca rodno zasnovanog nasilja. Modul za obuke je detaljno opisan u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja*.

Sadašnji priručnik sadrži metodičke upute, postupke i materijale koje treba koristiti u obuci trenera koji će dalje obučavati stručnjake koji će provoditi psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja. U obuci trenera kao i u obuci stručnjaka osnovna ideja je da se koristi iskustvo koje polaznici obuke već imaju u neposrednom radu sa ljudima, a trebaju usvojiti specifična znanja, vrijednosti i vještine potrebne za vođenje psihosocijalnog tretmana. To se postiže tako što će učesnici obuke za trenere, a zatim i obuke za voditelje tretmana, iskustveno proći kroz sve faze tretmana i vođenja grupnih susreta koje će ubuduće raditi sa počinocima nasilja. Oni će tako istovremeno temeljito upoznati zahtjeve koje program stavlja pred počinioce i steći uvid u specifičnosti vođenja grupe nedobrovoljnih korisnika (klijenata) njihovih usluga. Tokom obuke svaki učesnik (tj. koji se priprema za trenere, a kasnije i voditelj tretmana) dobiva puno povratnih informacija o svojem napretku od voditelja obuke i drugih učesnika obuka. Na ovaj način se kao glavna metoda obuke koristi simulacija procesa provođenja tretmana tako da učesnici obuke dobivaju iste zadatke kao što će ih dobivati počinioce nasilja u samom tretmanu. Pri tome se kao jedna od glavnih metoda koristi igranje uloga počinilaca i voditelja tretmana u gotovo realnom vremenu izvođenja.

Ovaj priručnik za trenere treba koristiti kao nadogradnju *Modula za obuku za psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja u porodici* (UNPFA Sarajevo, 2013.). *Modul za obuku* služi osposobljavanju stručnjaka koji rade sa počinocima i žrtvama rodno zasnovanog nasilja u porodici. On po svojem sadržaju odgovara zahtjevima koji su postavljeni *Minimalnim standardima za provođenje psi-*

hosocijalnog tretmana počinilaca nasilja u porodici u dijelu u kojem je definiran sadržaj dodatne obuke za vođenje psihosocijalnog tretmana.

Prvi dio spomenutog *Modula za obuku* sadrži *Priručnik za obuku za psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja*. U njemu su obrađeni sadržaji koje je neophodno poznavati kako bi se razumio širi kontekst u kojem se provodi psihosocijalni tretman počinilaca nasilja u porodici. Zbog toga je prvo naveden normativno-pravni okvir za rehabilitacijski rad sa počinocima rodno zasnovanog nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini. Zatim su navedene teorijske i vrijednosne osnove psihosocijalnog tretmana i opisano je nekoliko specifičnih tema koje su posebno važne za tretmanski rad u društvu koje prolazi kroz tranzicijski period. Na kraju je opisan psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja kao metode rehabilitacije: od definicije i ciljeva, preko postupka uključivanja u tretman i opisa strukture tretmana, do evaluacije i potrebnih kompetencija voditelja tretmana.

Drugi dio *Modula za obuku* je *Program obuke voditelja psihosocijalnog tretmana počinilaca rodno zasnovanog nasilja*. Ovaj program sadrži detaljan opis 16 grupnih tretmanskih susreta sa počinocima nasilja. Za svaki susret su definirani ciljevi, sadržaj, potrebni materijal i način rada. Taj dio *Modula* ujedno voditeljima služi u provedbi samog psihosocijalnog tretmana.

Dakle, sadašnji priručnik je svojevrsni dodatak prethodno izrađenim materijalima i služi za obuku trenera koji će obučavati voditelje tretmana. Treba ga koristiti kao metodičko sredstvo sa didaktičkim materijalima za provedbu obuke trenera.

Gramatički izrazi upotrijebljeni u ovom priručniku za označavanje muškog ili ženskog roda podrazumijevaju oba pola.

1.2. POLAZNE VRIJEDNOSTI U RADU SA POČINIOCIMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

U radu sa počinocima rodno zasnovanog nasilja važno je osvijestiti vrijednosti koje voditelji tretmana trebaju zastupati jer je to jedan od načina da se osigura dugoročna održivost promjene ponašanja koja se nastoje postići tretmanom. Zbog toga treneri trebaju učesnicima obuke

pomoći da razumiju i prihvate osnovne vrijednosti koje uključuju: posljedice patrijarhalnih elemenata socijalizacije muškaraca i žena, obavezu zaštite ženskih ljudskih prava, razlikovanje rod i pola, neprihvatljivost nasilnog rješavanja sukoba u partnerskom odnosu i nasilje kao izabrano ponašanje. Kako bi mogli zastupati ove vrijednosti, sami treneri trebaju proučiti literaturu u kojoj se navode objašnjenja koja mogu koristiti u obuci i prenošenju ovih vrijednosti učesnicima obuke i kasnije počiniocima nasilja. U *Priručniku za obuku za psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja* navedena je literatura koju treneri trebaju pročitati i razumjeti, kako bi navedene vrijednosti protumačili učesnicima obuke.

U nastavku su kratko navedeni glavni elementi koje treneri mogu koristiti u prenošenju ovih vrijednosti.

PATRIJARHALNI ELEMENTI SOCIJALIZACIJE MUŠKARACA I ŽENA

Treneri trebaju voditeljima psihosocijalnog tretmana koje će obučavati pomoći da razumiju da je rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici najvećim dijelom izraz zlorabine moći zbog pretpostavljenih muških privilegija kao posljedice neravnopravnosti u odnosima muškaraca i žena. To je dio patrijarhalnog naslijeđa koje je u većoj ili manjoj mjeri vidljivo u svim društvima. Takva tradicija potiče muškarce da vjeruju da imaju veća prirodna prava od žena samom činjenicom da su muškog pola, ali prihvaćanje takvih uvjerenja i od strane žena koje su patrijarhalno odgajane. Razlog je što su žene kroz historiju, a dijelom i danas, bile lišene određenih prava koje uživaju muškarci. Opravdanje se tražilo u biološkim razlikama između polova, ali suvremena teorija razlike pripisuje društvenom položaju muškaraca i žena i različitom odnosu društva prema njima. Pri tome društvo na različite načine, posebno u neformalnim odnosima, daje prednost muškarcima koji na taj način imaju više resursa i moći (npr. raspolaganje imovinom, nejednakost u plaćama za isti posao, podjela posla na „muške“ i „ženske“ itd.). Neravnopravno tretiranje osoba ženskog i muškog roda je oblik diskriminacije.¹ Sva suvremena društva osuđuju i zabranjuju diskriminacije po polu, religijskoj, etničkoj ili sličnoj pripadnosti.

OBAVEZA ZAŠTITE ŽENSKIH LJUDSKIH PRAVA

Zbog činjenice da su žene tokom historije u mnogim društvima bile lišene određenih prava koja su uživali muškarci, prepoznata je potreba za zasebnim definiranjem prava žena. Suština ljudskih prava je zaštita pojedinca

od zlorabine državne moći protiv njega ili nje. Tek je *Deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija* (1948.) uključila odredbu da ni jedna osoba ne smije biti oštećena zbog svoje polne pripadnosti. Međutim uprkos tome, ljudska prava za žene i muškarce nisu se ravnopravno ostvarivala. Zbog toga je nastao koncept ženskih ljudskih prava prema kojem svako ljudsko biće ženskog pola samim činom rođenja stiče određena neotuđivih prava, a koja se sadržajem razlikuju od šireg koncepta ljudskih prava. Važan korak u tom napretku bilo je donošenje *Istanbulke konvencije*² (2011.).

Ograničenja ljudskih prava žena povezana su sa podjelom svakodnevnog života na javnu i na privatnu sferu. Kao što je poznato, ženama se više dodjeljuje sfera „privatnog“, a muškarcima sfera „javnog“. To ne vrijedi samo za tradicionalna nego i za suvremena društva. Ova podjela je važna jer je zaštita privatne sfere (npr. nepovredivost doma, pravo na odgoj djece prema vlastitom nahođenju, privatnost odnosa u porodici) jedno od ljudskih prava u koje se država, osim u iznimnim okolnostima, ne smije uplitati. No u privatnoj sferi odvijaju se ponašanja kojima se narušavaju temeljna ljudska prava (npr. na sigurnost od nasilja). Ako se na to gleda kao na „privatni problem“ porodice ili partnera, država se ne bi trebala miješati. Međutim, nasilje nad ženama najvećim se dijelom događa upravo u „privatnoj“ sferi, pa postoji obaveza države da zaštiti ženska ljudska prava. Stoga je obaveza države da podzme što je potrebno kako bi se obezbijedilo da oni čija su specifična prava posebno ugrožena u privatnoj sferi budu zaštićena. Državi na raspolaganju stoje najmanje tri mehanizma: 1) identifikovanje i kažnjavanje počinitelaca nasilja; 2) podrška i pomoć žrtvama nasilja kako bi se osnažile za prekidanje nasilnog odnosa; 3) psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja. Razumijevanje ženskih ljudskih prava znači prihvatiti da žene imaju pravo biti sigurne u domu i porodici, a da dužnost je države to omogućiti.

Neke povrede ljudskih prava su specifične za žene i proizlaze iz diskriminacije žena samo na temelju rodne pripadnosti. Primjeri kršenja ljudskih prava kojima su više izložene žene su silovanja, seksualna mučenja u zatvorima, nasilje u porodici ili koja se provode samo nad ženama, kao što je pobačaj ženskih fetusa. Unapređenje ženskih prava i ravnopravnosti očituje se u ravnopravnom sudjelovanju u svim oblastima društvenog života, pristupu svim vrstama poslova i društvenog položaja, jednakosti u plaćama za isti posao, podjednakoj zastupljenosti muškaraca i žena u upravljačkim strukturama, predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti.

¹ Šimonović, D. (2004) Kratki vodič kroz CEDAW – konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova.

² Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011.), čl. 3d; <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>

RAZUMIJEVANJE I RAZLIKOVANJE RODA I POLA

Za počiniocima nasilja u tretmanu važno je da razumiju da rod i pol nisu istog značenja, ali je mnogima to teško prihvatiti. Zbog toga treneri trebaju iznijeti argumente koje će voditelji tretmana moći uvjerljivo koristiti. Detaljno su opisani u *Priručniku za obuku za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja*, a ovdje su istaknuti neki elementi koje svakako treba prenijeti tokom obuke.

Pol osobe je biološki određen prije rođenja. Biološki (kromosomi, vanjski i unutarnji spolni organi, hormonalni status, sekundarne spolne karakteristike) određuju ženski ili muški pol. Nasuprot tome, rodni identitet muškaraca i žena u bilo kojem društvu definiran je društveno i psihološki. Razumijevanje svojeg roda se oblikuje tokom života pojedinca koji odrasta i živi u konkretnim historijskim i kulturnim okolnostima. Zbog toga se rodni identitet može mijenjati kroz vrijeme. Mnogi ljudi pogrešno misle da su razlike između žena i muškaraca u svakodnevnom životu prvenstveno posljedica bioloških faktora koji su odredili njihov pol. To je tipično mišljenje većine počinitelja rodno zasnovanog nasilja. No u stvarnosti se radi o posljedicama društvenih, historijskih i kulturnih procesa koji djeluju na pojedinca tokom odrastanja (socijalizacije). Rod je određen očekivanjima, zadacima, djelovanjem i ulogama pripisanih muškarcima i ženama u društvu, javnom i privatnom životu. Na taj se način u određenom društvu i vremenu definira što znači biti „žensko“ ili osobina „ženskosti“ odnosno što znači biti „muško“ ili osobina „muškosti“ (*maskulnosti*).

Postojanje jasnih tjelesnih razlika između većine žena i muškaraca koristi se za definiranje različitih očekivanja od jednih i od drugih, propisivanje što je prihvatljivo ponašanje muškaraca i žena, ograničavanje pristupa određenim ulogama. Kako društva postaju dinamičnija i demokratičnija a ljudi mobilniji, uloge koje preuzimaju muškarci i žene su sve ravnopravnije jer postaju više određene konkretnim političkim socijalnim i ekonomskim faktorima, a manje kulturom. Rod je povezan sa socijalnom moći u porodici i društvu. Na primjer, u odnosima između partnera nije važno samo kakva je podjela rada u porodici, nego i kako se donose važne odluke, tko ih donosi, tko raspolaže resursima (npr. financijama, imovinom). Često muškarac ima veću socijalnu moć koju koristi u partnerskim odnosima. Razlike između muškaraca i žena su redovito vrednovane na štetu žena.³

NEPRIHVATLJIVOST NASILNOG RJEŠAVANJA SUKOB U PARTNERSKOM ODNOSU

U ovom kontekstu treneri trebaju jasno i uporno zastupati poziciju da je nasilno ponašanje u porodici i neprihvatljivo pod bilo kojim uslovima. Ne samo počinioci nasilja, već i mnogi drugi ljudi, su skloni pokazati razumijevanje za nasilno ponašanje partnera zbog nepovoljnih situacijskih okolnosti ili reagiranja na ponašnje žene koje doživljavaju izazivajućim ili „neprijemnim“ na neki drugi način. Treneri trebaju jasno objašnjavati da je uvijek i bez iznimke za nasilje odgovorna osoba koja nasilje učini. Ako oba partnera tokom sukoba pribjegnu nasilnom ponašanju, oboje nose dogovornost za njega – ali svatko svoj dio dogovornosti. Količinu odgovornosti određuju nadležna sudska tijela, ali neprihvatljivo je odgovornost za svoje ponašanje prebacivati na drugu osobu, pa ma što ona učinila.

Ovu vrijednost je mnogim počiniocima vrlo teško razumjeti i prihvatiti, ali je to ključni dio tretmana. Zbog toga treneri moraju sami dobro razumjeti i iskreno prihvatiti logiku koja je ovdje izložena, jer lako mogu upasti u zamku objašnjavanja interaktivnog odnosa žrtve i počinioca nasilja. Jedna od korisnih rečenica koje voditelji tretmana mogu upotrijebiti kada počinioci objašnjavaju da oni samo reagiraju nasilnim ponašanjem na nešto što je njihova žena ili partnerica učinila je „Znači li to da vaša žena / partnerica upravlja vašim postupcima a ne vi“? Isto tako treneri trebaju pripremiti buduće voditelje tretmana na pitanja kao što su: „A što biste bi učinili na mojem mjestu“? U ovakvim slučajevima treneri trebaju podučiti učesnike obuke da vrate odgovornost počiniocu koji postavlja takvo pitanje komentarom da ovdje nije riječ o voditeljima nego o njima, klijentima koji su prekršili zakon.

NASILJE KAO IZABRANO PONAŠANJE

Važno je da treneri uspješno prenesu budućim voditeljima tretmana da se počiniocima nudi mogućnost da uspostave samokontrolu nad svojim nasilnim ponašanjem i da je to moguće. Sa motivacijske perspektive mogu naglasiti da na taj način mogu izbjeći budući sukob sa zakonom i možda pobojšati odnose u porodici. Mnogi počinioci imaju utisak da u kritičnim situacijama ne mogu upravljati svojim postupcima. To nije točno i treneri trebaju podučiti polaznike obuke koje argumente da koriste protiv takvog pogrešnog uvjerenja. Njihova polazna i uporna pozicija treba biti da svaki čovjek upravlja svojim ponašanjem i bira kako će se ponašati u konkretnoj situaciji. Rečenice koje treneri mogu prenijeti budućim voditeljima tretmana kako bi ih koristili, a vrlo su efektne su na primjer: „Razumijem da ste

³ Galić, B. (2012) Društvena uvjetovanost rodne diskriminacije. U: Ž. Kamenov i B. Galić (urednice) Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj, str. 9-27. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova.

bili nervozni i ljuti zbog toga što vam je šef neopravdano prigovarao, ali ste mi rekli da ga nikada niste opsovali u lice niti udarili. Kako to da se kad ste ljuti na šefa možete kontrolirati svoje ponašanje, a kada ste ljuti na suprugu onda ne možete?”

Počiniocima nasilja potrebno je pojasniti da u tretmanu mogu steći vještine kako da na nenansilan i nezlostavljajući način izraze svoje mišljenje, nezadovoljstvo i neslaganje s ponašanjem članova porodice i partnerice, a bez da postanu nasilni. To je vrlo važna poruka koju treneri trebaju prenijeti tokom obuke voditelja tretmana.

1.3. PRAVNA OSNOVA TRETMANA POČINILACA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Budući da voditelji psihosocijalnog tretmana moraju poznavati pravnu osnovu na kojoj je tretman baziran, važno je da ju treneri jasno prikažu. Detaljan prikaza zakonsko-pravnog okvira na nivou Bosne i Hercegovine i oba entiteta izložen je u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja*. Taj okvir se oslanja na međunarodne konvencije (uključujući *Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici* poznatije kao *Istanbulska konvencija* iz 2011. godine) koja je ratificirana u Bosni i Hercegovini 2013. godine. Time su njene odredbe postale obavezujući za organe vlasti na državnom, entitetskom, kantonalnom i opštinskom/gradskom nivou vlasti u Bosni i Hercegovini.

Konvencija kao jedan od osnovnih ciljeva ističe razvoj mjera zaštite i pomoći žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici. U poglavlju koje se bavi ulogom i značajem prevencije, Konvencija naglašava nužnost stvaranja zakonskog okvira i drugih mjera za osnivanje i podršku programima kojima je cilj da počinioci nasilja u porodici zamjene svoje nasilno ponašnje nenasilnim odnosima u porodici. U prvi plan istaknuto je da su ovi programi oblik zaštite žrtvi i da je to odgovornost države. U tom pogledu su normativno-pravne osnove za provođenje psihosocijalnog tretmana počinitelja rodno zasnovanog nasilja u porodici u Republici Srpskoj i Federaciji BiH vrlo suvremene. Tako odredbe *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici* u Republici Srpskoj i Federaciji BiH jasno normiraju psihosocijalni tretman kao zaštitnu mjeru. Također odgovarajuće strategije i gender akcioni planovi kao jasne ciljeve uključuju razvijanje multidisciplinarnog psihosocijalnog tretmana i njegovo uvođenje u lokalnim zajednicama. No uočene su neke neusklađenosti

između pojedinih propisa, o čemu se treneri trebaju informisati u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja*. Budući da se provedbeni propisi i pravilnici mijenjaju, treneri trebaju redovito pratiti te promjene kako bi tokom obuke prenosili to znanje učesnicima.

1.4. FAKTORI RIZIKA ZA RODNO ZASNOVANO NASILJE

Neka životna iskustva i okolnosti povećavaju rizik nasilnog ponašanja u porodici i prema posebno prema partnerici. Treneri ih trebaju dobro poznavati jer ih tokom obuke trebaju objasniti i povezati sa primjrima iz prakse kako bi budući voditelji tretmana bili spremniji prepoznati ih u različitim fazama provedbe tretmana.

Istraživanja su identificirala faktore koji su povezani sa većom vjerojatnosti pojave nasilja. Njih je važno poznavati jer omogućuju prilagođavanje provedbe tretmana pojedinim počiniocima i prepoznavanje područja u kojima treba obratiti pažnju na pojedince u tretmanu. U poznatom *Svjetskom izvještaju o nasilju i zdravlju*⁴ navedeni su glavni faktori koji povećavaju rizik za nasilna ponašanja prema ženama i članovima porodice. Oni uključuju: slabo obrazovanje, siromaštvo porodice, izloženost nasilju u djetinjstvu, prihvatanje uvjerenja o većim („prirodnim“) pravima muškarca, prihvatanje tradicionalnih rodni uloga, dominaciju muškarca u odnosu, česte i eskalirajuće sukobe, tolerantan odnos društva prema nasilju, neefikasne institucije u borbi protiv nasilja. U vrijeme socijalne tranzicije i ekonomske krize, mnogi muškarci se nađu u situaciji da ne mogu ispunjavati svoju tradicionalnu ulogu hranitelja porodice koji za nju brine na različite načine. To je s jedne strane izvor vrlo snažnog socijalnog stresa ali istovremeno i ugrožavanje rodnog identiteta muškarca. U pitanju je održavanje slike o sebi kao muškarcu koji je socijaliziran da bude neovisan, da bude dominantan, ali i zaštitnik svoje porodice i posebno partnerice. Kad to zbog teških okolnih prilika nisu u stanju, neki muškarci se počinju doživljavati životno neuspješnima, nedovoljno muževnima. Počinioci nasilja koji se nalaze u takvim situacijama često imaju osjećaj da je njihova muževnost (*maskulnost*) dovedena u pitanje, pa su skloni pribjeći povećanju kontrole nad partnericama uz primjenu sile i zlostavljanja kao pokušaja kompenzacije osjećaja neuspješnosti u ispunjavanju svoje tradicionalne rodne uloge.

Treneri moraju obratiti pažnju da budući voditelji tretmana ne upadnu u zamku opravdavanja nasilnog ponašanja

⁴ World Health Organization (2002) *World report on violence and health*. WHO: Geneva.

počinilaca zbog njihovih teških životnih iskustava ili sklonosti alkoholu. To je težak zadatak jer inače kod ljudi postoji sklonost opravdavanja štetnih ponašanja nekim okolnostima. Tipična je izreka koju se može čuti i od samih žrtava: „On je duša do čovjeka kad ne pije, ali kad popije pretvori se u samog đavla“. Pri tome se odgovornost za nasilno ponašanje premješta sa osobe koja čini nasilje na „nesretne okolnosti“ kao što je konzumiranje alkohola, neugodnosti na poslu, loše ponašanje djece u porodici, siromaštvo i slično. Zadatak je trenera demistificirati takva uvjerenja jer sve navedeno doduše povećava rizik za nasilje, ali nije uzrok nasilja. Uzrok nasilja je uvijek loše, nasilno ponašanje počinioca u situaciji sukoba, slaba samokontrola ljutnje i ponašanja, uvjerenja u „muška prava“ i dominacija u odnosu. Primjena nasilja je uvijek zloupotreba moći nad drugom osobom i nastojanje da se pomoću sile, manipulacije ili zastraživanja kontrolira druga osoba.

Također je činjenica da nepovoljne životne okolnosti kao što je neimaština, socijalni stres zbog nesigurnosti egzistencije, loša životna iskustva iz svoje porodice (tj. primarne porodice odrastanja), traumatsko iskustvo i slično, predstavljaju rizik za nasilje. Ali, uvijek postoji mogućnost drugačijeg, nenasilnog rješavanja sukoba i bilo koje interpersonalne situacije, pa tako i sukoba u porodici. Ovu poruku treneri trebaju jasno prenjeti tokom obuke.

Nasilna ponašanja javljaju se u različitim oblicima, intenzitetu i učestalosti. Četiri glavna oblika nasilja su psihičko, fizičko, seksualno i ekonomsko zlostavljanje. No bez obzira o kojem obliku se radilo, ono je uvijek kršenje prava drugog ljudskog bića, pokazuje nemoć počinioca nasilja da drugačije regulira svoj odnos sa žrtvom nasilja i nastojanje da kontrolira drugu osobu. Valja naglasiti da među različitim oblicima nasilnog ponašanja ne postoji čvrsta granica, tako da je tjelesno ili seksualno nasilje uvijek praćeno psihičkim nasiljem i emocionalnim zlostavljanjem. Treneri također trebaju istaknuti da je izloženost djece nasilju među roditeljima specifični oblik nasilja nad djecom u porodici.

Treneri na početku obuke trebaju objasniti budućim voditeljima tretmana da program polazi od činjenice da ova vrsta psihosocijalnog tretmana nije terapija usmjerena na dubinsku promjenu ličnosti počinioca niti je to liječenje psihički bolesnih počinioca rodno zasnovanog nasilja. Ako je počinioc nasilja ovisnik o alkoholu ili drogama, tada ne može uspostaviti kontrolu nad svojim ponašanjem pa ne može niti slijediti program ovog psihosocijalnog tretmana. Zbog toga što ne može razvijati odgovornost za svoje postupke, redovito sudjelovati u tretmanu niti ispunjavati zadaće koje tretman zahtijeva, preduvjet za ulazak u tretman je uspješno odvikavanje od ovisnosti. No počinioci nasilja koji su u alkoholiziranom stanju bili nasilni ili često konzumiraju alkohol, ali nisu ovisnici, mogu biti uključeni u tretman.

2. METODOLOŠKE SMJERNICE ZA IZOBRAZBU TRENERA

U obučavanju trenera budućih voditelja tretmana treba uzeti u obzir činjenicu da su učesnici stručnjaci koji bi trebali imati iskustvo direktnog rada sa ljudima, tako da se njihovo znanje i vještine ovom obukom nadograđuju. Neki od njih neće imati iskustvo vođenja grupa nedobrovoljnih korisnika (klijenata) ili rada u području rodno zasnovanog nasilja, tako da će njima trebati više truda da ovladaju programom obuke. Također neki od polaznika obuke za trenere neće imati iskustvo podučavanja drugih stručnjaka, pa se zato preporučaju sljedeće metodološke smjernice.

2.1.

Metoda iskustvenog učenja. U obučavanju stručnjaka koji već imaju iskustvo direktnog rada sa ljudima treba se oslanjati na njihove primjere iz prakse i stručna znanja. Zbog toga je važno da treneri imaju osnovne informacije o učesnicima obuke, kao i da se učesnici predstave na početku prvog seminara. Trenerima će dobro doći da zabilježe glavne informacije o svakom učesniku kako bi tokom obuke mogli koristiti primjere iz njihovog područja rada. Sam program obuke sadrži niz aktivnosti u kojima učesnici povezuju konkretnu temu sa svojim mišljenjima, profesionalnim stavovima i praksom. Pri tome se u pojedinoj aktivnosti koriste pripremljeni radni materijali (*radni listovi*).

2.2.

Igranje uloga. U obuci se obilato koristi tehnika igranja uloga koja zahtijeva od učesnika da se užive u zadanoj ulogu. Iskustvo pokazuje da se velika većina polaznika obuke lako uživi u ulogu ako treneri objasne razloge i ako vode proces tako da svi ozbiljno shvate zadatak. Uloge koje će se javljati u ovoj obuci su:

1) Uloga voditelja tretmanskog susreta. Za svaku simulaciju vođenja grupnih susreta (od 2. do 16.) pripremaju se po dva polaznika obuke jer rade u ko-voditeljstvu, kao i u stvarnoj situaciji. Raspored njihovog vođenja susreta treneri trebaju utvrditi tokom prvog seminara. Ta dva učesnika obuke unaprijed se pripremaju tako da temeljito upoznaju opis konkretnog susreta iz *Priručniku za psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja* i zajedno uvježbavaju njegovu provedbu. Iskustvo pokazuje da takvo uvježbavanje uloge voditelja zahtijeva oko 3 do 4 sata zajedničkog rada. Pri tome je važno da razmotre koje dijelove susreta će voditi koji od voditelja, kako će međusobno neverbalno komuni-

rati, da usklade svoje reagiranje na ponašanje „počinitelaca nasilja“ itd. U igranju uloga voditelja, učesnici paze na svoj način izražavanja i komuniciranja sa članovima grupe, vode računa o vremenu za pojedinu aktivnost, neposredno daju povratne informacije na ponašanje i primjedbe „počinitelaca nasilja“. U svakom slučaju nastoje da njihov rad što više sliči očekivanoj i realnoj situaciji vođenja tog grupnog susreta u tretmanu. Voditelji tretmana sjede na suprotnim krajevima pravokutnog stola.

2) Uloga počinioca nasilja uključenog u tretman. Pripremljeno je 6 kratkih opisa uloga počinitelaca nasilja na temelju stvarnih osoba (*vinjete*). Opisi ne ulaze u detalje kako bi se ostavila određena sloboda u igranju uloge. U svakoj simulaciji tretmanskog susreta učestvuju 6 polaznika obuke koji igraju uloge počinitelaca nasilja. Oni se izmjenjuju od susreta do susreta, ali uloga je uvijek ista. Kako se odvija simulacija tretmanskog programa, tako se izvedba uloge malo prilagođava što polaznicima obuke nije teško budući da prisustvuju čitavom procesu. U izvođenju uloge očekuje se od učesnika da budu ozbiljni i užive se u pojedinu ulogu, da reagiraju na zahtjeve i upute voditelja tretmana, dakle da se ponašaju kako misle da bi se u realnim uvjetima počinitelac nasilja koji je odlukom suda upućen u obavezni tretman. Počinioci nasilja sjede između voditelja, po tri sa svake strane stola.

3) Uloga promatrača vođenja tretmanskog susreta. Ostali učesnici obuke (očekuje se da ih bude 6) se raspoređuju malo dalje od stola, ali tako da imaju dobar pregled barem nad jednim od voditelja i polovicom „počinitelaca“. Njihov je zadatak da pažljivo promatraju ponašanje voditelja i „počinitelaca“, prate njihovu verbalnu i neverbalnu komunikaciju, posebno koje intervencije voditelja izazivaju reakcije kod „počinitelaca“. Oni si mogu kratko zabilježiti svoja opažanja kako bi kasnije dali povratnu informaciju o tome što su vidjeli i čuli.

Nakon dovršetka simulacije grupnog susreta, svi učesnici daju povratne informacije o procesu. Treneri usmjeravaju razgovor i postavljaju poticajna pitanja. Prvo se traži od „počinitelaca“ da iz svoje uloge kažu kako su se osjećali, što im je u ponašanju, govoru, zahtjevima, reakcijama voditelja bilo važno, snažno i korisno, a što nije. Također komentiraju i ponašanje ostalih „počinitelaca“ i kako su to doživjeli iz svoje uloge. Zatim treneri od voditelja susreta traže da

podijele svoje viđenje procesa, što su željeli postići kojom intervencijom u interakciji sa „počiniocima“, koliko su zadovoljni sa time, te da podijele osjećaje koje su imali tokom simulacije susreta. Nakon toga promatrači iznose svoje viđenje procesa, intervencije voditelja i reakcije „počinilaca“. Na kraju svoje komentare daju treneri. Pri tome vode računa da povratne informacije budu usmjeravajuće, konkretne i specifične. Treneri trebaju korektivne povratne informacije davati na jasan i podržavajući način, opisujući što su voditelji trebali učiniti drugačije i kako.

2.3.

Stvaranje okolnosti koje su što sličnije stvarnim situacijama i zahtjevima. Uvježbavanje individualnih i grupnih susreta odvija se prema programu tretmana počinitelja u (gotovo) realnom vremenu. Koriste se svi postupci i materijali predviđeni u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja*. Osim vjerne simulacije susreta, učesnici obuke dobivaju iste (domaće) zadaće kakve dobivaju stvarni počinioci u tretmanu. Na početku drugog i trećeg seminara se u malim grupama, a pod vodstvom trenera analizira izvršenje tih zadaća, što je bilo teško ili lako, u čemu su učesnici imali problema itd. Na temelju toga, polaznici obuke dobivaju dobar uvid o zadacima koji se postavljaju pred stvarne počinioce u tretmanu.

2.4.

Predavanja. Treneri drže kratka interaktivna predavanja kojima uvode učesnike obuke u konkretnu temu koja je usko povezana sa sadržajem tretmana počinitelja. Pri tome koriste didaktička sredstva kao što su Power-Point prezentacije, radni listovi, primjeri iz svoje prakse ili prakse samih učesnika obuke. Uz neka predavanja treneri provode vježbe koje imaju za cilj približiti temu o kojoj je riječ iskustvu učesnika obuke. Važan dio je i dijeljenje vlastitih iskustava sa nasiljem u porodici i rodno zasnovanim nasiljem samih učesnika na što treneri povremeno pozivaju, ovisno o kontekstu predavanja. Treneri trebaju izraditi prezentacije koje koriste na predavanjima na temelju svojeg profesionalnog iskustava, dobrog poznavanja stručne literature i općih didaktičkih načela za izradu predavanja. Preporuča se prezentacije umnožiti za svakog učesnika obuke i podijeliti prije predavanja.

Za pripremu predavanja treneri trebaju koristiti literaturu koja je navedena u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja* iz modula za obuku kao i druge izvore koji će im pomoći da učesnicima obuke ponude znanja koja će im biti korisna kad oni budu obučavali voditelje tretmana. U nekim dijelovima spomenutog priručnika navedeni su tekstovi za voditelje tretmana koje treneri trebaju koristiti u svojim predavanjima jer su direktno povezani s temom koja se prorađuje u samom tretmanu.

2.5.

Reflektiranje o posljedicama rada s počiniocima nasilja i žrtvama rodno zasnovanog nasilja na stručnjake. Budući da je poznato da rad u području nasilja kod stručnjaka (*pomagača*) koji puno rade u tom području izaziva određene negativne reakcije, te da taj rad može imati specifične stresne posljedice, voditelji povremeno uvode ovu temu. Osim toga u trećem seminaru se tome posvećuje pažnja tokom posebne sesije u okviru koje se izvodi i vježba.

3. ORGANIZACIJSKA PITANJA OBUKE TRENERA

3.1.

Program obuke je specificiran prema danima i satnici u trajanju od 8 nastavnih dana. Ovaj broj dana obuke je potreban kao bi do izražaja došle ranije navedeni metodološki principi iskustvenog učenja i mogućnost da se učesnici pripreme za simulaciju vođenja susreta i davanje povratnih informacija od strane trenera i ostalih učesnika. Program je vremenski vrlo zahtjevan pa je jako važno da se svi pridržavaju planiranog vremena (početka i završetka, trajanja pojedine aktivnosti, pauzi i vremena za ručak). Treneri su odgovorni da to jasno definiraju na početku prvog seminara i da brinu o pridržavanju satnice programa. Isto tako je važno da na prvom seminaru utvrde redosljed kojim će polaznici obuke voditi susreta kako bi se učesnici mogli na vrijeme pripremiti. Prije početka simulacije pojedinog susreta, treneri trebaju provjeriti s voditeljima imaju li kakvih dilema u vezi predstojećeg zadatka. U odnosu na druge učesnike simulacije („počinioc“ i promatrače) treneri trebaju objasniti njihove zadatke, te voditi proces tako da svi razumiju da je to zahtjevan oblik učenja za sve, a ne samo za par koji vodi susret.

Tokom prvog seminara dva trenera demonstriraju dva susreta sa počiniocima nasilja. Prva demonstracija je vođenje ulaznog postupka, procjenjivanje da li počinioc ispunjava kriterije za uključivanje u tretman, objašnjavanje obaveza i uvjeta tretmana, te motiviranje počinioca za učestvovanje u tretmanu. Druga demonstracija koju vode treneri odnosi se na vođenje prvog grupnog susreta, a 6 učesnika igra ulogu počinioca, a ostali učesnici imaju ulogu promatrača. Tokom ostala dva seminara učesnici obuke vode simulacijske grupne susrete u paru, igraju uloge počinioca nasilja i služe kao promatrači procesa, te daju povratne informacije.

3.2.

Trajanje obuke: Obuka se održava tokom tri seminara u trajanju od 2 + 3 + 3 dana. Razmak između pojedinih seminara treba biti 3–4 sedmice. U periodu između seminara učesnici obuke imaju zadatke koje trebaju napraviti i pripremiti se za sljedeći seminar. Trajanje obuke je od 9,00 do 17,00 sati tko dva dana, a jedan dan obuka traje do 17,30.

3.3.

Obaveze učesnika obuke: Učesnici su dužni prisustvovati svim danima obuke, izvršavati zadatke koje dobivaju od trenera, aktivno učestvovati u raspravama i dijeliti svoje

iskustvo, na vrijeme se pripremiti za igranje uloga, te ispunjavati domaće zadatke i učestvovati u njihovoj analizi. Na prvom seminaru parovi učesnika obuke dobivaju raspored kada će voditi simulaciju grupnog susreta psihosocijalnog tretmana prema *Priručniku za psihosocijalni tretman počinioca rodno zasnovanog nasilja*. Tog rasporeda su se dužni pridržavati. Nakon demonstracija učesnici daju povratne informacije (*fidbek/feedback*) o procesu, postupcima koje su koristili treneri, itd. Za svaki simulacijski susret, učesnici su se dužni dobro pripremiti, a ako je potrebno konzultirati se sa voditeljima.

3.4.

Prostor za održavanje obuke: Za trening jedne grupe od 14 učesnika potrebna je prostorija minimalne veličine 35 kvadratnih metara u kojoj se nalazi pravokutni stol oko kojeg može sjediti 8 osoba, te prostor za raspoređivanje još 6 osoba (promatrača). Poželjno je da prostor bude i veći, tako da se učesnici mogu slobodnije raspoređivati po prostorije za vrijeme drugih aktivnosti (rad u parovima, rad u malim grupama, predavanja). Optimalna veličina prostorije za rad je oko 60 kvadratnih metara sa 28 stolica. Prostorija treba biti opremljena LCD projektorom, računalom flip-chart stalkom i papirima, debelim flomasterima).

Ako je grupa za obuku velika, tj. ima 28 učesnika, onda se simulacijski susreti odvijaju u dvije grupe po 14 učesnika, svaka sa svojim trenerom. Neke aktivnosti (predavanja, vježbe) se odvijaju u jednoj grupi u istoj prostoriji. U slučaju velike grupe potrebno je osigurati dvije prostorije od kojih jedna treba imati minimalno 35 kvadratnih metara (kako je opisano gore), a druga treba biti veličine oko 60 kvadratnih metara.

3.5.

Lokacija održavanja obuke: Preporuča se da se obuka održava rezidencijalno, tj. da učesnici obuke provedu dane obuke zajedno na istoj lokaciji, po mogućnosti smješteni u istom objektu (hotelu). Na taj se način postiže sinergijski efekt neformalnog druženja, pripreme za dijelove obuke i međusobnog upoznavanja. To ujedno učesnicima omogućava neposredne i intenzivne konzultacije sa trenerima. Učesnicima i trenerima je potrebno osigurati osvježenje u pauzama programa, te prehranu na samoj lokaciji kako se ne bi gubilo vrijeme na odlazak na ručak.

3.6.

Broj učesnika obuke: Obzirom na format treninga u kojem svaki učesnik treba iskustveno proći barem jednu simulacijsku situaciju vođenja grupnog susreta, potrebno je da učesnika bude 14 ili 28. U prvom slučaju, svaki od 14 učesnika ima ulogu voditelja grupnog susreta 2 puta što je metodički optimalno. U drugom slučaju svaki od 28 učesnika ima ulogu voditelja susreta jedan puta.

3.7.

Format obuke: Svakog dana program obuke se sastoji od kratkih interaktivnih predavanja i demonstracije ili simulacije vođenja susreta s počiniocima nasilja. Opis svakog dana obuke sadrži satnicu, aktivnosti i njihovo trajanje, način rada (interaktivno predavanje, demonstracija, simulacija, diskusija). Za svaku aktivnost navedeni su ciljevi, potrebni materijali, raspored rada u prostoriji, potrebna oprema i opis postupaka trenera. Budući da se učesnici trebaju pripremiti za što vjerniju simulaciju vođenja susreta, oni na prvom (dvodnevnom) seminaru dobivaju upute kako da se pripreme i raspored kada će koji par učesnika izvoditi simulaciju (igranje uloga voditelja radionice).

4. PLAN, PROGRAM I OKVIRNA SATNICA OBUKE TRENERA

1. SEMINAR:

PRVI DAN (9:00 – 17:00)

- Otvaranje seminara, predstavljanje trenera i učesnika – 30 min
- Predavanje sa diskusijom: Definiranje ciljeva obuke, i očekivanja učesnika – 45 min
- Predavanje: Kako koristiti Priručnik za psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja – 30 min
- Predavanje: Upoznavanje sa psihosocijalnim tretmanom – ciljevi, struktura, trajanje, logika očekivanja promjena ponašanja i uvjerenja počinitelaca – 60 min
- Predavanje: Opis ulaznog postupka i uvjeta za uključivanje u tretman – 30 min
- Demonstracija: Ulazni postupak i početni individualni susret sa počiniocem nasilja (demonstriraju treneri) – 60 min
- Predavanje: Dinamika nasilja u partnerskom odnosu – 45 min
- Predavanje: Zakonska osnova za psihosocijalni tretman u Bosni i Hercegovini – 30 min

DRUGI DAN (9:00 – 17:00)

- Predavanje i vježba: Kriteriji za upućivanje u psihosocijalni tretman – 60 min
- Demonstracija: 1. grupni tretmanski susret (demonstriraju treneri, 6 učesnika igra uloge počinitelaca, ostali su promatrači) – 90 min
- Predavanje i vježba: Vođenje grupe nedobrovoljnih klijenata i priprema za vođenje grupe u ko-voditeljstvu – 60 min
- Predavanje i vježba: Rodno zasnovano nasilje i vrijednosti koje ga podržavaju – 75 min
- Predavanje: Praćenje ponašanja i davanje povratnih informacija počiniocima nasilja tokom tretmana – 30 min
- Zadavanje domaćeg zadatka – 15 min
- Evaluacija seminara – 15 min

2. SEMINAR:

TREĆI DAN (9:00 – 17:00)

- Otvaranje seminara i predstavljanje plana rada – 15 min
- Grupni rad: Analiza domaćih zadataka i uvidi na temelju prorade materijala koji se koriste u radu sa počiniocima nasilja – 30 min
- Simulacija 2. tretmanskog susreta (dva učesnika u ulozi voditelja tretmana, 6 učesnika u ulogama počinitelaca, ostali učesnici su promatrači uključujući i trenere) – 100 min
- Predavanje i vježba: Procjena rizika i izrada plana sigurnosti za žrtvu – 45 min
- Simulacija 3. tretmanskog susreta – 100 min

ČETVRTI DAN (9:00 – 17:00)

- Simulacija 4. tretmanskog susreta – 100 min
- Predavanje: Rizične okolnosti za nasilje: alkohol i droga, traumatizacija, socijalni stres i ugrožena maskulinitet u vrijeme socijalne tranzicije i krize – 45 min
- Simulacija 5. tretmanskog susreta – 100 min
- Simulacija 6. tretmanskog susreta – 100 min

PETI DAN (9:00 – 17:00)

- Simulacija 7. tretmanskog susreta – 100 min
- Predavanje i vježba: Prepoznavanje počinitelaca sa problem alkohola – 30 min
- Simulacija 8. tretmanskog susreta – 100 min
- Simulacija 9. tretmanskog susreta – 100 min
- Zadavanje domaćeg zadatka – 15 min
- Evaluacija seminara – 15 min

3. SEMINAR:

ŠESTI DAN (9:00 – 17:00)

- Otvaranje seminara i predavljanje plana rada – 15 min
- Grupni rad: Analiza domaćih zadataka i uvidi na temelju prorade materijala koji se koriste u radu sa počiniocima nasilja – 30 min
- Simulacija 10. tretmanskog susreta – 100 min
- Vježba: Saradnja sa službama u zajednici i uloga organizacija za podršku zlostavljanim ženama – 45 min
- Simulacija 11. tretmanskog susreta – 100 min

SEDMI DAN (9:00 – 17:00)

- Simulacija 12. tretmanskog susreta – 100 min
- Predavanje: Tipologija počinitelaca nasilja u porodici – 30 min
- Simulacija 13. tretmanskog susreta – 100 min
- Simulacija 14. tretmanskog susreta – 100 min

OSMI DAN: (9:00 – 17:00)

- Simulacija 15. tretmanskog susreta – 100 min
- Predavanje i vježba: Profesionalni stres, reakcije i posljedice rada sa počiniocima nasilja – 60 min
- Simulacija 16. tretmanskog susreta – 100 min
- Evaluacija seminara i kompletne obuke, povratne informacije – 40 min
- Završavanje obuke, podjela potvrda / certifikata – 30 min

5. UPUTE ZA PROVEDBU OBUKE PO DANIMA I AKTIVNOSTIMA

Ove upute mogu se koristiti kako bi se treneri pridržavali sadržaja i satnice programa obuke, a odnose se na konkretne oblike rada. Budući da se neke aktivnosti ponavljaju u istom obliku ali različitog sadržaja (npr. simulacije tretmanskih susreta, evaluacija seminara, to je označeno)

• OTVARANJE PRVOG SEMINARA, PREDSTAVLJANJE TRENERA I UČESNIKA

Na početku prvog seminara predstavnici organizatora i financijeri seminara pozdrave učesnike obuke i objasne po kojem kriteriju su učesnici odabrani. Zatim daju organizacijsko-tehničke informacije u vezi sa lokacijom obuke, prehranom i osvježanjem, smještajem, vremenom trajanja seminara, eventualnim putnim troškovima, itd.

Nakon toga preuzimaju treneri i predstavljanju sebe navodeći koje su njihove kvalifikacije i iskustvo u vezi rada sa počiniocima nasilja, gdje su zaposleni i kako ih učesnici obuke mogu kontaktirati. Nakon toga učesnici se predstavljaju imenom i prezimenom, profesijom i radnim mjestom, te trebaju navesti koja je njihova profesionalna povezanost sa temom seminara.

• PREDAVANJE SA DISKUSIJOM: DEFINIRANJE CILJEVA OBUKE, I OČEKIVANJA UČESNIKA

Treneri definiraju ciljeve obuke i način rada, predstavljaju glavne sadržaje na kojima će se raditi i način rada. Svakako treba da naglase da će učesnici obuke imati aktivnu ulogu za vrijeme čitavog trajanja obuke, te da će dobivati domaće zadatke. Važno je objasniti paralelizam između provođenja obuke i provedbe tretmana (tj. igranje uloga i rješavanje svih zadataka koje će u tretmanu dobivati počinioci nasilja). Posebno treba naglasiti obavezu pridržavanja vremena početka i završetka svih aktivnosti prema nastavnom planu, jer zakašnjenje u jednoj od aktivnosti u nastavku povlači za sobom narušavanje realizacije programa. Posebno je važno da svi učesnici budu na vrijeme prisutni kako bi seminari i svaki dan obuke mogli početi na vrijeme jer su svi učesnici imaju zadatak.

Zatim učesnici navode svoja očekivanja od sudjelovanja u obuci. To se može napraviti tako da na papir navedu nekoliko (1-3) svojih očekivanja i u trojkama razgovaraju o njima, nakon čega predstavnik grupe upozna čitavu grupu i trenere sa očekivanjima. Očekivanja jedan od trenera

zapisuje na flip-chart, kako bi im se moglo vratiti i provjeriti koliko su ispunjena na kraju obuke, u fazi evaluacije.

• PREDAVANJE: KAKO KORISTITI PRIRUČNIK ZA PSIHO-SOCIJALNI TRETMAN POČINILACA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Treneri svakom učesniku podijele ovaj priručnik i ukratko prođu kroz njegov sadržaj. Posebno se zadrže na njegovoj strukturi, upozore na dijelove koje učesnici obuke treba da koriste u pripremi za vođenje simulacijskih susreta i radnih listova koje će ispunjavati kao domaće zadatke. Upozore da ovaj priručnik voditeljima tretmana koriste u pripremanju i vođenju tretmana, uključujući i instrumente koji u tamo navedeni.

• PREDAVANJE: UPOZNAVANJE SA PSIHO-SOCIJALNIM TRETMANOM – CILJEVI, STRUKTURA, TRAJANJE, LOGIKA OČEKIVANJA PROMJENA PONAŠANJA I UVJERENJA POČINILACA

U predavanju treneri predstavljaju psihosocijalni tretman povezujući ga sa svojim iskustvima. Važno je da prenesu učesnicima obuke da je važno pridržavati se predviđene strukture i vremena jer je ona izvedena iz teorijske baze i iskustava najbolje prakse. Potrebno je pojasniti sve tri faze tretmana i način rada u njima kako je opisan u *Priručnik za psihosocijalni tretman počinitelja rodno zasnovanog nasilja*. Dobro je da se zadrže na objašnjenju važnosti rada na promjeni vrijednosti i uvjerenja počinitelja jer je to jedna od pretpostavki održivosti efekata tretmana. Također je važno istaknuti da se prema počiniocima u tretmanu treneri odnose sa maksimalnim uvažavanjem kao ljudima koji se nastoje promijeniti, a što nije lako.

• PREDAVANJE: OPIS ULAZNOG POSTUPKA I UVJETA ZA UKLJUČIVANJE U TRETMAN

Treneri objašnjavaju prvu fazu tretmana prema *Priručniku* i naglašavaju da je osim procjene ispunjavanja kriterija za uključivanje u tretman vrlo važna pozitivno motivirati počiniocima o tome koje koristi za njih mogu proizaći iz uspješnog sudjelovanja u tretmanu. Pri tome je vrlo korisno da se pozovu na svoja iskustva rada sa počiniocima i da navode konkretne postupke i rečenice koje koriste u svojem radu.

• DEMONSTRACIJA: ULAZNI POSTUPAK I POČETNI INDIVIDUALNI SUSRET SA POČINIOCEM NASILJA

Treneri demonstriraju prvi susret sa počiniocem nasilja igrajući uloge voditelja tretmana i počinioca. Za to koriste jedan od opisa stvarnog počinioca nasilja koji je priložen u radnim materijalima. Trajanje je kraće od realnog, a učesnici obuke su promatrači sa specifičnim zadacima opisanim u radnom materijalu. Nakon demonstracije treneri otvaraju raspravu postavljajući pitanja o konkretnim intervencijama koje su promatrači mogli uočiti i drugim elementima učenja.

• PREDAVANJE: DINAMIKA NASILJA U PARTNERSKOM ODNOSU

Treneri drže predavanje koristeći Power Point prezentaciju, a na temelju literature navedene u Priručniku iz modula za obuku voditelja tretmana. Pri tome svakako trebaju koristiti primjere iz vlastite prakse i uključivati učesnike obuke u diskusiju. Ovaj princip predavanja koriste i u svim drugim predavanjima tokom obuke.

• PREDAVANJE: ZAKONSKA OSNOVA ZA PSIHOSOCIJALNI TRETMAN U BOSNI I HERCEGOVINI

Na temelju podataka iz *Priručniku* iz modula za obuku voditelja tretmana treneri drže predavanje sa najvažnijim elementima zakonske osnove za psihosocijalni tretman počinitelja. Važno je da budu u toku sa eventualnim zakonskim promjenama i da povezuju sa policijskom i sudskom praksom.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: KRITERIJI ZA UPUĆIVANJE U PSIHOSOCIJALNI TRETMAN

U predavanju se objašnjava logika postojanja kriterija za upućivanje u tretman i važnost da ih poznaju stručnjaci koji rade u ustanovama koje upućuju počinioce. Posebno se treba zadržati na elementima za ocjenjivanje koja vrsta nasilnog odnosa je u pitanju. Prema uputama opisanim u materijalu za vježbu učesnici obuke uvježbavaju procjenjivanje.

• DEMONSTRACIJA: 1. GRUPNI TRETMA NSKI SUSRET

U ovoj demonstraciji treneri imaju ulogu voditelja tretmana, 6 učesnika obuke igra uloge počinitelja prema opisima primjera iz radnog materijala, a ostali učesnici su promatrači. Sama demonstracija je malo kraća od stvarnog vremena vođenja grupnog susreta (izvodi se oko 70 minuta umjesto 120 minuta), a preostalo vrijeme od oko 30 minuta se koristi za davanje povratnih informacija i diskusiju o procesu. Voditelji će poticati učesnike u ulogu počinitelja da podijele svoje iskustvo sa drugima jer je to važno za proces učenja.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: VOĐENJE GRUPE NEDOBROVOLJNIH KLIJENATA I PRIPREMA ZA VOĐENJE GRUPE U KO-VODITELJSTVU

Treneri u predavanju opisuju specifičnosti vođenja grupnog procesa sa nedobrovoljnim klijentima (korisnicima) i potiču učesnike obuke da to povežu sa svojim iskustvom. Posebno se zadržavaju na važnosti pripreme za ko-vodstvo grupnog susreta i opisuju kako se oni u stvarnosti pripremaju za vođenje svakog pojedinog susreta. U vježbi učesnici obuke rade prema uputama iz radnog materijala.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: RODNO ZASNOVANO NASILJE I VRIJEDNOSTI KOJE GA PODRŽAVAJU

U predavanju se opisuje kako nasilje, stavovi, uvjerenja i predrasude podržavaju rodno zasnovano nasilje povezujući sa patrijarhalnim društvenim nasljeđem, i strukturnom rodnom nejednakošću. Definišu se pojmovi pola i roda i povezuju sa specifičnom socijalizacijom žena i muškaraca od ranog djetinjstva. U vježbi se prema uputama analiziraju najčešći mitovi o uzrocima rodno zasnovanog nasilja prema uputama u radnom materijalu.

• PREDAVANJE: PRAĆENJE PONAŠANJA I DAVANJE POVATNIH INFORMACIJA POČINIOCIMA NASILJA TOKOM TRETMANA

Na temelju *Priručnika iz modula za obuku* u predavanju se predstavlja način kako se sve prati ponašanje počinitelja u tretmanu i koji izvori informacija se koriste. Posebno se naglašava davanje obilja povratnih informacija svakom počiniocu u grupi od trenera i drugih članova grupe. Iskustvo pokazuje da drugi članovi grupe postaju spremni davati drugima iskrene i korektivne povratne informacije o njihovom ponašanju od otprilike šestog grupnog susreta.

• ZADAVANJE DOMAĆEG ZADATKA ZA DRUGI SEMINAR

Učesnici obuke dobivaju domaći zadatak koji se sastoji od istih zadataka koje dobivaju počinioci nasilja u tretmanu, samo što učesnici obuke sve te zadatke moraju proći do sljedećeg seminarara, a počinioci to rade od jednog do drugog grupnog susreta (tj. do naredne sedmice). Zadatak je učesnika obuke da sve radne listove za grupne susrete od 2. do 9. iskreno naprave jer samo tako mogu steći barem djelomično iskustvo zahtjeva koje će postavljati pred počinioce u tretmanu. Treneri će naglasiti da bi radne listove trebali koristiti i ispunjavati ne odjednom (npr. nekoliko dana prije dolaska na sljedeći seminar) nego pomalo i kontinuirano.

• EVALUACIJA PRVOG SEMINARA

Podijeli se evaluacijski upitnik kojeg učesnici popunjavaju anonimno i predaju trenerima. Nakon toga treneri pozovu učesnike da se osvrnu na svoje iskustvo iz ovog seminarara.

Time se seminar završava i treneri se pozdravljaju sa učesnicima.

• OTVARANJE DRUGOG SEMINARA I PREDSTAVLJANJE PLANA RADA

Treneri pozdravljaju učesnike i predstavljaju plan rada na drugom seminaru. Provjeravaju jesu li svi učesnici prisutni i jesu li oni koji trebaju voditi simulaciju grupnih susreta spremni. Ove učesnike obuke pozivaju da im se obrate ako im treba još neka pomoć prije vođenja susreta.

• GRUPNI RAD: ANALIZA DOMAĆIH ZADATAKA I UVIDI NA TEMELJU PRORADE MATERIJALA KOJI SE KORISTE U RADU SA POČINIOCIMA NASILJA

Radi se u malim grupama prema uputama iz radnog materijala. Treneri prate rad u malim grupama i po potrebi se uključuju u raspravu, te odgovaraju na pitanja. Na kraju rada traže od nekoliko učesnika obuke da podijele sa čitavom grupom svoje iskustvo.

Na isti način se radi i analiza domaćih zadataka na trećem seminaru.

• SIMULACIJA 2. TRETMAKOG SUSRETA (DVA UČESNIKA U ULOZI VODITELJA TRETMAKOG, 6 UČESNIKA U ULOGAMA POČINIOLACA, OSTALI UČESNICI SU PROMATRAČI UKLJUČUJUĆI I TRENERE)

Simulacija ovog i svih preostalih susreta vodi se kako je o opisano ranije (tačka 2.2. Igranje uloga). Od raspoloživih 100 minuta vremena, vođenje sureta traje oko 70 minuta, a preostalo vrijeme se koristi za davanje povratnih informacija voditeljima, redom kako je to ranije opisano. Učesnici obuke koji vode simulaciju trebaju prije početka pripremiti sav potrebni materijal, urediti prostor, stol i stolice, pripremiti flip-chart i napraviti sve što je potrebno da simulacija počna na vrijeme prema rasporedu rada. Treneri to trebaju kontrolirati.

Ako tokom simulacije voditelji susreta „zapnu“ i ne znaju što bi trebali napraviti ili odgovoriti na reagiranje „počinilaca“, treneri će zaustaviti („zamrznuti“) proces i zatražiti „tajm-aut“. Zatim će voditeljima pomoći da razmotre mogućnosti što mogu učiniti, usmjeriti ih i zatim dati iznak za nastavak grupnog rada. Sami voditelji mogu u izvanrednim okolnostima također zatražiti „tajm-aut“ i pomoć voditelja, ali to se rijetko događa.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: PROCJENA RIZIKA I IZRADA PLANA SIGURNOSTI ZA ŽRTVU

U kratkom predavanju naglasi se važnost bezbjednosti žrtve nasilja i odgovornost tretmanskog programa za počiniocce nasilja. U tom kontekstu je zajedno sa žrtvom važno

napraviti procjenu njene bezbjednosti i provjeriti je li već neka druga osoba s njom izradila primjereni plan bezbjednosti, a ako nije onda voditelj tretmana to treba napraviti i uputiti je gdje može za sebe zatražiti pomoć i podršku. Učesnike se upozna sa formularom za izradu plana bezbjednosti i radi prema uputama iz radnog materijala.

• PREDAVANJE: RIZIČNE OKOLNOSTI ZA NASILJE: ALKOHOL I DROGA, TRAUMATIZACIJA, SOCIJALNI STRES I UGROŽENA MASKULINOST U VRIJEME SOCIJALNE TRANZICIJE I KRIZE

Treneri će održati predavanje o okolnostima za koje je poznato iz istraživanja i dobre prakse da povećavaju rizik za rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici. Za to će koristiti izvore navedene u *Priručniku modula za obuku*. U predavanju će se pozvati na svoje primjere iz prakse i uključiti učesnike da iznesu svoje primjeren. Ovo je kompleksna tema pa se treneri trebaju dobro pripremiti kako ne bi trošili vrijeme na dobro poznate stvari, već kako bi dali nove perspektive, naglaske i informacija i tako omogućili učesnicima obuke stjecanje novog znanja i uvida.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: PREPOZNAVANJE POČINIOLACA SA PROBLEM ALKOHOLA

U kratkom predavanju treneri naglašavaju zašto je važno među počiniocima nasilja koji su upućeni u tretman prepoznati one koji imaju problem sa alkoholom, odnosno kod koji postoji opravdana sumnja da su ovisnici o alkoholu. Budući da je u našim prostorima alkohol najčešći pijat, alkoholizam najčešća ovisnost, ovoj temi se obraća posebna pažnja. U prvoj fazi tretmana (tj. u ulaznom postupku) je potrebno odlučiti može li se počinioc uključiti u tretman ili njegova alkoholna ovisnost to sprečava. Kako bi se to lakše i točnije identificiralo, učesnike obuke upoznaje se sa jednostavnim upitnikom (AUDIT) koji se široko primjenjuje i omogućuje potvrđivanje ili odbacivanje sumnje na alkoholizam. Vježba se provodi prema uputama u rdnom materijalu.

• ZADAVANJE DOMAĆEG ZADATKA ZA TREĆI SEMINAR

Na isti se način kao prije zadaje domaći zadatak da učesnici obuke prođu kroz sve radne listove za grupne susrete od 10. do 16.

• EVALUACIJA DRUGOG SEMINARA

Podijeli se evaluacijski upitnik kojeg učesnici popunjavaju anonimno i predaju trenerima. Nakon toga treneri pozovu učesnike da se osvrnu na svoje iskustvo iz drugog seminara. Time se seminar završava i treneri se pozdravljaju sa učesnicima.

• OTVARANJE TREĆEG SEMINARA I PREDSTAVLJANJE PLANA RADA

Treneri pozdravljaju učesnike i predstavljaju plan rada na trećem seminaru. Provjeravaju jesu li svi učesnici prisutni i jesu li oni koji trebaju voditi simulaciju grupnih susreta spremni. Ove učesnike obuke pozivaju da im se obrate ako im treba još neka pomoć prije vođenja susreta.

• GRUPNI RAD: ANALIZA DOMAĆIH ZADATAKA

Radi se na isti način kako je radnije opisano.

• VJEŽBA: SARADNJA SA SLUŽBAMA U ZAJEDNICI I ULOGA ORGANIZACIJA ZA PODRŠKU ZLOSTAVLJANIM ŽENAMA

Radi se u malim grupama prema uputama iz radnog materijala. Treneri trebaju naglasiti da tretman počinitelaca nasilja na može funkcionirati sam za sebe, bez uske saradnje sa drugim službama u zajednici. Budući da druge službe imaju vrlo jasnu zakonom uređenu ulogu (policija, socijalna zaštita, zdravstvo) ili imaju punu dulju tradiciju (npr. organizacije za zaštitu žena žrtava nasilja u porodici), tretman-ski centar treba biti proaktivan kako bi se na neki način predstavio drugim službama. Pri tome je važno postići da stručnjaci u drugim službama razumiju čemu tretman služi, koliko traje, kako se provodi, koji zahtjevi se stavljaju pred počinioca u tretmanu,

• PREDAVANJE: TIPOLOGIJA POČINILACA NASILJA U PORODICI

Treneri u predavanju prikazuju savremeni pristup opisanju počinitelaca nasilja u porodici na temelju težine i učestalosti nasilnog ponašanja, univerzalnosti nasilnog ponašanja (nasilni samo u porodici ili i izvan nje) i prisustva psihopatoloških elemenata ličnosti. Zatim se navode psihički profili koji karakteriziraju tri glavna tipa počinitelaca nasilja kako bi budući voditelji tretmana bolje razumjeli njihove potrebe i pokušaje manipulacije.

• PREDAVANJE I VJEŽBA: PROFESIONALNI STRES, REAKCIJE I POSLJEDICE RADA SA POČINIOCIMA NASILJA

Treneri u predavanju navode zbog čega je rad u području porodičnog nasilja može imati posljedice na mentalno zdravlje i opisuju tipične reakcije stručnjaka koji se nađu u takvim problemima, te preventivne postupke koje treba prakticirati. U vježbi učesnici rade prema uputama iz radnog materijala i imaju mogućnost ocijeniti svoj aktualni nivo profesionalnog stresa.

• EVALUACIJA SEMINARA I KOMPLETNE OBUKE, POVRATNE INFORMACIJE

Podijeli se evaluacijski upitnik koji se odnosi na treći seminar kojeg kao i ranije učesnici popunjavaju anonimno i predaju trenerima. Nakon toga treneri pozovu učesnike da se osvrnu na čitavu obuku pod vidom: 1) korisnosti za budući rad kao trenera i 2) pripremljenosti za taj rad. To trebaju napraviti na skali ocjena od 1 – nikako pripremljen do 5 – potpuno pripremljen i spreman za rad kao trenera.

Nakon toga će u malim grupama od po 4 učesnika oni kratko razgovarati o ova dva pitanja i zatim će u ime grupe predstavnik navesti ocjene za oba pitanja za sve članove grupe ali ne navodeći njihova imena. Treneri će na flip-chart zapisati te ocjene. Zatim će postaviti papir na koji su zapisana očekivanja učesnika obuke sa prvog susreta i redom će se ocijeniti koja očekivanja su ispunjena potpuno, koja djelomično, a koja nisu ispunjena.

• ZAVRŠAVANJE OBUKE, PODJELA POTVRDA / CERTIFIKATA

U završnom obraćanju treneri će iznijeti svoje utiske o poslu kojeg su napravili zajedno sa učesnicima i zaželjeti im uspjeh u radu kao trenera voditelja tretmana. Očekuje se da organizatori i financijeri obuke daju zadnju riječ za zatvore obuku.

6. RADNI MATERIJALI

U nastavku su navedeni radnih materijali radni materijali koji se koriste na obuci trenera, a koji nisu opisani u *Priručniku za psihosocijalni tretman počinioca rodno zasnovanog nasilja – modul za obuku*.

PRVA FAZA TRETMANA: UPOZNAVANJE POČINIOCA SA TRETMANOM I PROCJENA UVJETA ZA UKLJUČIVANJE U TRETMAN

CILJEVI:

1. Upoznati učesnike sa prvom fazom tretmana – individualnim susretima
2. Demonstrirati postupak upoznavanja klijenta sa tretmanom
3. Uvježbati procjenu ispunjavanja uvjeta za uključivanje u tretman

PRIBOR:

Ček lista za procjenu uključivanja u tretman – jedna za svakog učesnika

TRAJANJE:

60 min.

NAČIN RADA:

1. DEMONSTRIRANJE POSTUPKA (VODITELJI)

- Jedan voditelj igra jednu od uloga počinioca nasilja koje su opisane u vinjetama, drugi voditelj vodi ulazni intervju
- Učesnici promatraju postupak
- Svaki učesnik nakon demonstracije u ček-listi označava kakav je odnos počinioca prema počinjenom nasilju i donose odluku o ispunjavanju kriterija za ulazak u tretman

30 MIN

2. KOMENTIRANJE PROCJENA I ODLUKA, TE OBRAZLOŽENJA

Učesnici komentiraju na temelju čega su donijeli svoje procjene ponašanja počinioca tokom razgovora i svoju završnu procjenu o (ne)uključivanju u tretman

30 MIN

ČEK- LISTA ZA PROCJENU UVJETA ZA UKLJUČIVANJA U TRETMAN

Označite znakom + prisutnost izjava i ponašanja počinioca nasilja koje ste primijetili na suretima tokom ulaznog postupka, a pokazuju odnos klijenta prema vlastitom nasilnom ponašanju i spremnost za promjenu.

PONAŠANJE POČINIoca NASILJA (KLIJENTA)	1. SUSRET	1. SUSRET	1. SUSRET	1. SUSRET
1. Poricanje - odbija priznati da je bio nasilan problem postoji ili da je odgovoran za njega				
2. Uvid – ne vidi li da je njegovo ponašanje problem, ozbiljno umanjuje problema; optužuje iskučivo partnerice za svoje nasilje; opravdava nasilja vanjskom faktorima				
3. Nasilan je samo ili uglavnom u porodici				
4. Postoji nasilan odnos između počinioca i žrtve nasilja				
5. Nema akutnu zavisnost o alkoholu ili drogi, tako da može sudjelovati, komunicirati i izvršavati zadatke?				
6. Nije u akutnoj fazi mentalne bolesti tako da može biti odgovoran za svoje postupke, komunicirati i izvršavati zadatke?				
7. Ne bori se za kontrolu razgovra sa stručnjakom, nije u potpunom otporu?				
8. Prihvća uslove i obaveze tretmana i pristaje potpisati tretmanski ugovor				

ZAVRŠNA PROCJENA O ISPUNJAVANJU UVJETA ZA UKLJUČIVANJE U TRETMAN

1. Klijent ne ispunjava osnovne preduvjete za uključivanje u tretman.
2. Klijent odbija uključivanje u tretman.
3. Klijent poriče nasilno ponašanje.
4. Klijenta treba uključiti u tretman; tijekom tretmana treba obratiti pažnju na:

KRITERIJI ZA UPUĆIVANJE U PSIHOSOCIJALNI TRETMAN

CILJEVI:

Upoznati kriterije kojima se sudovi i druge institucije trebaju voditi prilikom upućivanja počinitelaca nasilja u psihosocijalni tretman

PRIBOR:

1. Opis nekoliko (6) slučajeva počinitelaca nasilja (vinjeta) – po jedan primjer za svaku grupu
2. Opis kriterija za upućivanje u psihosocijalni tretman – po jedan za svakog učesnika
3. Radni list za procjenu opravdanosti upućivanja u tretman – po jedan za svakog učesnika

TRAJANJE:

60 min

NAČIN RADA:

1. Predavanje sa prikazom kriterija za upućivanje počinitelaca nasilja u psihosocijalni tretman

15 MIN

2. Rad na slučajevima u primjerima

Radi se u grupama po 3-4 učesnika obuke. Svaka grupa će pročitati jedan opis slučaja, a zatim će pomoću radnog lista sa pitanjima donijeti odluku treba li počinitelac nasilja uputiti u tretman

Svaka grupa će predstaviti slučaj na kojem su radili i objasniti svoju odluku i mišljenje.

45 MIN

KRITERIJI ZA UPUĆIVANJE U PSIHOSOCIJALNI TRETMAN

Dolje navedene indikatore treba koristiti prilikom utvrđivanja je li opravdano uputiti počinoca nasilja u psihosocijalni tretman

1. INDIKATORI DA POČINILAC JESTE ZA TRETMAN

1.1.

Postoji dominirajući nasilni odnos zlostavljač – žrtva

Procjena dominirajućeg nasilnog odnosa zlostavljač - žrtva:

- Jasna neravnoteža moći - podjela na dominantnu i submisivnu ulogu ("tko je gazda")
- Cikličko ponavljanje zlostavljanja i nasilja
- Kontroliranje partnera/partnerice
- Nasilno ponašanje koje traje
- Povećavanje nasilnog ponašanja tokom vremena
- Upornost nasilnog ponašanja u prijavljenom slučaju
- Nasilno ponašanje prema svim članovima obitelji

1.2.

Postoji uzajamni nasilni odnos između partnera

Procjena obostranog nasilnog odnosa između partnera:

- Obrazac nasilnog ponašanja u sukobu koji se ponavlja
- Povećavanje nasilnog ponašanja tijekom vremena
- Uzajamno kontrolirajuće ponašanje oba partnera
- Postoji ravnoteža moći, nema dominantne uloge
- Upornost nasilnog ponašanja u prijavljenom slučaju

1.3.

Česta loša samokontrola srdžbe kao oblik ponašanja uz vikanje, prijetnje i vrijeđanje (ne samo izolirani incident)

1.4.

Težina fizičkog nasilja (tj. umjereno i teže nasilje, posebno ponižavajuće okolnosti)

1.5.

Ozbilnost prijetnji i njihova realnost koje izazivaju strah kod žrtve

1.6.

Ponovljeno nasilje (ranije presude ili prijave policiji)

1.7.

Upotreba oružja ili prijetnja oružjem

1.8.

Kršenje izrečenih zaštitnih mjera (zabrana približavanja, uznemiravanja, udaljenja iz stana/kuće, obaveznog

liječenja)

2. INDIKATORI DA POČINILAC NIJE ZA TRETMAN

2.1.

Ovisnost o alkoholu ili drogi tako da ne može pratiti tretmanski program (potrebno liječenje)

2.2.

Mentalna bolest u akutnoj fazi tako da ne može pratiti tretmanski program (potrebno liječenje)

2.3.

Nedovoljan intelektualni kapacitet za praćenje programa tako da ne može pratiti tretmanski program i vrlo teško komunicira (npr. teška mentalna retardacija, demencija)

2.4.

Nema znakova uspostavljenog nasilnog odnosa (izolirani nasilni incident male težine fizičkog nasilja, bez historije nasilja, bez dominacije jednog partnera, bez straha žrtve za svoju sigurnost, bez trajnog osjećaja poniženosti žrtve)

2.5.

Partnerski odnos karakteriziran povremenim uzajamnim vikanjem, vrijeđanjem i okrivljavanjem, bez straha od partnera (potrebno partnersko i bračno savjetovanje)

2.6.

Nesposobnost rješavanja konkretnog problema (npr. konfliktan razvod, podjela imovine, skrbništvo nad djetetom; potrebna porodična medijacija)

2.7.

Nasilje počinjeno u samoobrani

2.8.

Izolirani nasilni incident između braće/sestara mlađe životne dobi ili roditelja prema djeci adolescentske dobi, male težine fizičkog nasilja i bez ozljeda, kratkog trajanja prijavljenog slučaja, bez historije sličnih ponašanja, bez uzajamnog straha ili straha jedne osobe (izraz slabih komunikacijskih vještina, neodgovarajućeg načina discipliniranja djece; potreban trening komunikacijskih vještina, trening roditeljskih kompetencija, partnersko savjetovanje)

PROCJENA OPRAVDANOSTI UPUĆIVANJA POČINIOCA NASILJA U PSIHOSOCIJALNI TRETMAN

1. Procijenite da li je u konkretnom slučaju opravdano upućivanje u psihosocijalni tretman i obrazložite svoje mišljenje navodeći barem tri elementa na kojima ga temeljite:

1. _____

2. _____

3. _____

2. Ukoliko je slučaj pogodan za tretman, kako procjenjujete uspješnost tretmana i na temelju kojih elemenata?

3. Koje su moguće prepreke uspješnom provođenju i postizanju ciljeva tretmana na koje voditelji tretmana trebaju obratiti pažnju?

AMIR

Amir (39 godina) otac kćerke (15) i sina (13). Zaposlen, vozač. Sa suprugom Mirjanom je u braku 14 godina.

Amir i Mirjana sklopili su brak nakon godinu dana poznanstva tokom kojega ju je Amir u alkoholiziranom stanju u više navrata udarao rukom po licu. Za vrijeme trudnoće s prvim djetetom suprug ju je tukao. Poslije ju je često fizički zlostavljao pred djecom, a prvi se puta obratila ljekaru prije 3 godine kad je zadobila udarac u glavu i trbuh, zatim 2 mjeseca kasnije zbog ozljeda glave, pa opet nakon 3 mjeseca zbog udaraca u predjelu lica, glave i desnog boka. U tri navrata je intervenirala policija.

Amir slobodno vrijeme ne provodi s porodicom, a u odnosu na djecu pokazuje indiferentnost, nema osnovne informacije o njihovom školovanju, kretanju i slobodnom vremenu. Smatra da je to obaveza supruge, a on s time nema veze. U sukobu je sa kćerkom prema kojoj je nedavno bio nasilan, a kćerka je pozvala policiju.

Amir se ponaša kao izrazito ljubomorni suprug koji je uvjeren da Mirjana ima vezu s drugim muškarcem zbog čega je ljut. Često je alkoholiziran i u takvom stanju psihički i fizički zlostavlja suprugu. Kontrolira njeno kretanje, učestalo ju naziva mobitelom. U ispitivanju na policiji priznao je da se neadekvatno ponašao, no krivnju vidi isključivo u ponašanju supruge, navodeći da ga ona nedovoljno poštuje.

IVAN

Ivan M. (45) otac petero djece (kćerke 20, 19 i 4, sinovi 13 i 6). Zaposlen, pomoćni radnik na željeznici. Supruga Jela (40) radi kao kuharica u ugostiteljstvu.

Jela tvrdi da je Ivan već prvih dana nakon sklapanja braka pokazivao znakove patološke ljubomore, pa ju je mjesec dana nakon vjenčanja ošamario jer je plesala u kolu.

Psihijatrijsko vještačenje Ivana pokazalo je da nema znakova psihičke bolesti, niti alkoholne ovisnosti, da je prosječnih intelektualnih sposobnosti. Opisuje ga se kao osobu izražene rigidnosti i teške prilagodljivosti. Teži za društvenim priznanjem i orijentiran je na porodicu gdje očekuje podršku i sigurnost. Pokazuje sumnjičavost u supruginu vjernost, a ona mu na tom planu ponekad daje dvosmislene odgovore. On je spram supruge u inferiornom položaju pa je i njegov položaj u porodici u cijelosti marginaliziran. On je pojačano anksiozan uz depresivnost pa obzirom na postojeću dinamiku to kod njega dovodi do slabe samokontrole ponašanja i kratkotrajnih agresivnih ponašanja.

U prijavi se navodi se da je Ivan često započinjao verbalne sukobe sa suprugom i pritom je u prisutnosti djece optuživao za preljube, vrijeđao je govoreći joj da se „kurva i vucara, radi u ugostiteljstvu gdje se samo kurva“. U više je navrata prijetio da će je ubiti, a nakon verbalnih napada i fizički je nasrtao na nju i šamarao je. Djecu je učestalo vrijeđao, govoreći da im je majka kurva. Kad bi mu se najstarija kćer suprotstavila također bi vrijeđao, a u nekoliko navrata ju je uhvatio za ruke i tresao, a jednom ju je oborio i na pod.

Policija je podnijela prijavu poslije nasilnog incidenta kada je Ivan u sobi nanio supruzi lakše tjelesne ozljede, a ona je zatražila ljekarsku pomoć. I poslije tog događaja Ivan je Jelu verbalno napadao, a jednom prigodom kad je zbog toga htjela zvati policiju iščupao je telefonsku žicu iz zida. Starije kćerke su svjedočile o očevom agresivnom ponašanju.

Ivan smatra da su to sve „razmirice“ između njega i supruge koje nastaju kad ona kasni kući sa posla, te kad ju on pita zašto kasno dolazi, a ona mu grubo odgovara da to nije njegova briga, pa tada započinju sukobi. On smatra da bi svatko bio ljubomoran kad bi mu supruga odgovorila da se ne sjeća gdje je provela nekoliko sati tokom dana.

MILAN

Milan P. (40 godina), oženjen, otac tri sina (12, 8 i 7 godina). Zaposlen, po zanimanju električar. Supruga Ana (40 godina) nezaposlena i vrlo angažirana u brizi za djecu. U baku su 13 godina.

Milan je već nekoliko godina fizički i psihički nasilan prema supruzi i djeci. Nasilničko ponašanje je povećano kad je pod utjecajem alkohola. Posljednja nasilna epizoda je bila takvog intenziteta da ga je supruga prijavila policiji i socijalnoj službi. Imala je niz vidljivih modrica i podlijeva, slomljeni nos. Milan je dio stvari iz stana izbacio van i razbio njen mobilni telefon. Djeca su bila prisutna ovom nasilju i bila su vidno potresena i uznemirena.

Socijalna služba je smjestila Anu i djecu u „Sigurnu kuću“ gdje je boravila više od mjesec dana. Milan je saznao adresu, dolazio pijan pred kuću, vikao „Ana, vrati se kući“. Sud mu je izreko mjeru zabrane približavanja Ani. U suradnji sa socijalnom službom Ana je odlučila da će se vratiti u svoj dom, a Milan je pristao otići živjeti kod svoje sestra. Na inicijativu Ane i uz suglasnost centra za socijalni rad nakon 2 mjeseca odvojenog života, Milan se vratio kući. U međuvremenu Željko se nije fizički nasilnički ponašao.

Kad Milan govori o svojem nasilničkom ponašanju prema supruzi neugodno mu je i ima tendenciju da umanjuje težinu posljedica i naglašava njezin doprinos nasilju. Također izjavljuje da mu je nakon svega žao i da je „možda pogriješio jer u batinama nema rješenja“. Ima pozitivan stav prema korištenju fizičke kazne u odgoju, ali ne misli da je djecu njega strah. Sam navodi da je u posljednjih godinu dana situacija bila sve gora i da je on bio sve nasilniji, „ali da si nije mogao pomoći“. Jako se boji zatvora i smatra da će ukoliko ode u zatvor i njegov život i život njegove porodice biti uništen.

Supruga navodi da se Milanovo ponašanje bitno promijenilo, da joj je čak kupio neke stvari. Osjeća se krivom što ga je prijavila policiji „jer žena ne bi smjela prijaviti muža“ i pokušava samu sebe opravdati brigom za sigurnost djece. Sama je kao dijete bila žrtva fizičkog i seksualnog nasilja u porodici. Ima poteškoća u discipliniranju sinova koji su sve agresivniji. Navodi da se Milan jako promijenio nakon što je bio u ratu i da je od tada bitno agresivniji.

PETAR

Petar C. (36 godina), poduzetnik s uspješnim obrtom. Otac troje djece (kćerka 16 godina, sinovi 10 i 8 godina). U postupku je razvod braka na zahtjev supruge Milice (34 godine).

Zbog nasilničkog ponašanja prema supruzi policija je podnijela prijavu. Petar je već dulji niz godina nasilan prema supruzi koja je već u tri navrata pokretala i povlačila zahtjev za razvod braka. Izuzetno je ljubomoran, suprugu slijedi, kontrolira, naziva je pogrđnim imenima pred djecom i drugim članovima porodici. U kući drži pištolj i često joj prijeti da će ga upotrijebiti, ako je "uhvati s drugim". Posljednja nasilna epizoda je bila takva da je Milica završila u bolnici na tri tjedna nakon čega je odlučila da se ne vraća kući i iznajmila je stane, te našla posao u dućanu. Bolnica je po službenoj dužnosti obavijestila policiju i centar za socijalni rad.

Kad je Milica pokrenula postupak za razvod braka Petar joj je počeo pojačano prijetiti na javnim mjestima u prisustvu drugih. Često ju je slijedio ili sjedio satima u kafiću nasuprot njenog radnog mjesta i netremice je promatrao. Na inicijativu Milice policija mu je oduzela pištolj.

Petar ne vidi u čemu je problem. Svoje nasilničko ponašanje umanjuje i optužuje suprugu za promiskuitetno ponašanje. Kaže da je voli, ali da joj ne vjeruje. Misli da je dobar otac jer djeci omogućava sva materijalna dobra i pušta im čak nedozvoljene stvari kao npr. vožnju motorom. Ne vidi da bi se u bilo čemu trebao promijeniti. Smatra da je ona ta koja se treba promijeniti i da ako ona bude "poštena i valjana žena" u kući neće biti problema. Smatra da je policija u neopravdano podnijela kaznenu prijavu protiv njega zbog toga što sumnjiči da je jedan od policajaca Milicin ljubavnik.

HARIS

Haris J. (48 godina), otac kćerke (18 godina) i sina (10 godina). Visoko obrazovan, vlasnik uspješne firme za pružanje intelektualnih usluga. Brak je u postupku razvoda na zahtjev supruge Smilje (47 godina).

U partnerskom odnosu Haris je od uvijek bio distanciran. Oženio se "jer je mislio da je došlo vrijeme" i da bi smilja mogla biti dobra majka. Vrijeme je uglavnom provodio na poslu ili u sportskim aktivnostima kao što je npr. treniranje maratona ili planinarenje. Nema bliskih prijatelja. Po njegovom mišljenju kolege ga smatraju "pouzdanim ali napornim i sklonim verbalnim konfliktima".

Sukobi u braku se povećali odrastanjem kćerke koja je "počela poprimati vrijednosti i navike svoje majke". Zbog toga je Haris sve više optuživao suprugu pri tome je omalovažavajući. U situaciji sukoba zbog kupovine stvari za kćerku došlo je do fizičkog nasilja i Haris je stisnuo suprugu uz zid, potpuno je fizički ovladao i nije je puštao. Posljedice su bile strašne masnice na obje ruke. Pri tome joj je i prijetio, vrijeđao i omalovažavao. Sve se događalo u prisustvu djece.

Smilja je pozvala policiju koja je podnijela kaznenu prijavu. U razgovoru s policijom Ivan je bio verbalno vrlo neugodan, nije poricao počinjeno, no polemizirao je li to što se dogodilo nasilničko ponašanje ili ne.

Očigledno je da Haris podcjenjuje suprugu kao partnericu. Apsolutno je uvjeren da ne postoji rizik da bi se više ikad nasilnički ponašao prema "toj osobi". Za sebe drži da je visoko kontrolirani čovjek i da može kontrolirati svoje nasilničke impulse, no da neki ljudi razumiju jedino nasilje.

BRANKO

Branko (44 godine), ekonomist u dobroj firmi. U braku sa Jelenom (40 godine), prevoditeljicom. Imaju kćerku (12 godina) i sina (10 godina).

Od početka braka postojale su nesuglasice oko načina upravljanja novcem i podjelom uloga oko brige za djecu. Branko, koji je iz vrlo tradicionalne porodici, smatrao je da Jelena treba ostati kod kuće sa djecom dok su mala. A on je za to vrijeme bio posvećen karijeri. Kad su djeca krenula u školu Jelena se zaposlila, ali je imala male prihode. To je Branko bilo opravdanje da sve značajne odluke – od kupnje stana, auta, namještaja donosi sam.

Jelena i Branko danas žive visoko organiziranim, napetim životom u kojem je sve manje bliskosti. Ona je napredovala na poslu što je dovelo do sve češćih putovanja. Branko je s time bio vrlo nezadovoljan. Sve ju je šeće optuživao da ga vara, bio je ljubomorna na njen posao, kontrolirao joj mobitel i e-mail. Kad mu je prigovorila zbog toga dobila je šamar.

Fizički nasilni sukob dogodio se oko razlike u odgajanju djece. Ona ga je verbalno napala zbog toga što bez dogovora odveo djecu na selo svojoj majci, a da se nije dogovorio sa Jelenom. On ju je počeo natrag vrijeđati na što je ona nasrnula na njega i udarila ga po glavi. On ju je na to srušio na pod i izudarao rukama i nogama. Policija je zatekla Jelenu raskrvavljenog nosa, kako leži na podu i potopno rastrojenu. Odvezli su je u hitnu psihijatrijsku ambulantu gdje je provela jedan dan. Djeca su bila prisutna svemu.

Branko i Jelena su vrlo posramljeni zbog cijele situacije. Žele ostati u braku iako nisu s njime zadovoljni. Branko je svjestan svog nasilničkog ponašanja i želi da se sve to zaboravi. Smatra da je to bila samo jedna epizoda i da nije trebao završiti na sudu. Jelena također preuzima dio odgovornosti za nastalu situaciju jer je u posljednjih godinu dana previše radila i bila često pod stresom, a tada je i ona agresivna.

PRIPREME ZA VOĐENJE GRUPE U KO-VODITELJSTVU

CILJEVI:

1. Upoznati učesnike sa specifičnostima vođenja grupe nedobrovoljnih korisnika
2. Analizirati osobine voditelja grupe tretmana koje su važne za usklađeno vođenje grupe korisnika

PRIBOR:

Radni list za analizu ko-voditeljskih osobina – jedan za svakog učesnika

TRAJANJE:

45 min

NAČIN RADA:

1. Predavanje o vođenju grupe nedobrovoljnih korisnika

30 MIN

2. Učesnici formiraju parove prema vlastitom odabiru, a po mogućnosti u parovima u kojima će voditi simulaciju tretmanskog susreta.

Zatim svako za sebe ispune radni list, a onda usporede svoje odgovore koristeći sljedeća pitanja:

1. Što za vas znače uočene sličnosti i razlike za zajedničko vođenje grupe?
2. Koje su prednosti i nedostaci ovih sličnosti i razlika u vođenju grupe?
3. Što možete učiniti da sličnosti i razlike budu korisne za zajedničko vođenje grupe?
4. Što očekujete od svog ko-voditelja da napravi kad „blokirate“ u vođenju grupe?

30 MIN

USPOREDBA OSOBINA VODITELJA GRUPE ZA RAD U KO-VODITELJSTVU

Prvo svako za sebe odgovorite na dolje navedena pitanja:

STIL VOĐENJA GRUPE

Kad razmislite o svom stilu vođenja grupe korisnika (klijenata) procijenite se na sljedećim skalama (zaokružite broj koji vas najbolje opisuje):

Usmjerenost na proces i odnose

Usmjerenost na sadržaj i zadatak

3 ----- 2 ----- 1 ----- 0 ----- 1 ----- 2 ----- 3

Podržavajući stil

Usmjeravajući stil

3 ----- 2 ----- 1 ----- 0 ----- 1 ----- 2 ----- 3

MOJ KO-VODITELJ I JA

Svako za sebe dovršite sljedeće nedovršene rečenice:

1. Želim da radim sa ovim ko-voditeljem jer...
2. Moj ko-voditelj bi trebao znati o meni da...
3. Želim da moj ko-voditelj doprinosi radu grupe tako da...
4. Smetalo bi me kad bi moj ko-voditelj za vrijeme vođenja grupe...
5. U radu sa ovim ko-voditeljem želim postići...

NAJGORI DOGAĐAJ

Što je to najgore što bi vam se moglo dogoditi kao voditelju grupe? Nabrojte tri stvari.

1.
2.
3.

Nakon što odgovorite na sva pitanja, razgovarajte sa svojim parom tako da usporedite odgovore i zatim odgovorite na sljedeća pitanja:

1. Što za vas znače uočene sličnosti i razlike za zajedničko vođenje grupe?
2. Koje su prednosti i nedostaci ovih sličnosti i razlika u vođenju grupe?
3. Što možete učiniti da sličnosti i razlike budu korisne za zajedničko vođenje grupe?
4. Što očekujete od svog ko-voditelja da napravi kad „blokirate“ u vođenju grupe?

RODNO ZASNOVANO NASILJE – VRIJEDNOSTI I STAVOVI KOJE GA PODRŽAVAJU

CILJEVI:

1. Prepoznati i suočiti se sa najčešćim uvjerenjima i predrasudama vezanim uz rodno zasnovano nasilje
2. Prepoznati kako vrijednosti i predrasude doprinose održavanju nasilja

PRIBOR:

Radni listovi sa mitovima o rodno zasnovanom nasilju (4) – po jedan za svaku grupu

TRAJANJE:

75 min

NAČIN RADA:

1. Predavanje sa diskusijom o djelovanju društvenih vrijednosti na održavanje rodno zasnovanog nasilja

25 MIN

2. Analiza razloga za održavanje mitova o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici u malim grupama

20 MIN

Učesnici se podijele u grupe pod 3-4. Svaka grupa treba obraditi tri mita koji se nalaze na njihovom radnom listu tako da navedu što iz njihovog iskustva i općenito mišljenja ljudi pomaže da se održava taj mit, a što su argument koji se mogu upotrijebiti u borbi protiv tog mita.

3. Nakon što voditelj provjeri jesu li svi napravili analizu, predstavnik svake grupe navodi u čemu se sastoji mit, argumente u prilog održavanja mita i protiv.

Učesnici diskutiraju i dopunjuju svojim mišljenjima. Diskusija se vodi u pravcu razumijevanja kako vrijednosti održavaju rodno zasnovano nasilje i kako se može boriti protiv toga. Posebno, kako se to mož iskoristiti u tretmanu počinitelaca nasilja. se upućuje ih na tekst u knjizi koji govori o činjenicama vezanim uz mitove.

30 MIN

ŠTO IDE U PRILOG MITOVIMA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU? (1)

MIT	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU IDU U PRILOG	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU NE IDU U PRILOG
<p>Žrtva uzrokuje nasilje svojim ponašanjem.</p>		
<p>Alkohol i droga su stvarni uzroci nasilja između partnera.</p>		
<p>Žrtvama nije teško podnositi nasilje, da nije tako otišle bi od svojih zlostavljača</p>		

ŠTO IDE U PRILOG MITOVIMA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU? (2)

MIT	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU IDU U PRILOG	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU NE IDU U PRILOG
Muškarac koji samo prijeti tjelesnim ozljeđivanjem partnerice nije zlostavljač.		
Nasilje u porodici se događa samo u nižim socioekonomskim slojevima.		
Muškarci koji su nasilni si ne mogu pomoći, oni samo reagiraju na ponašanje partnerice.		

ŠTO IDE U PRILOG MITOVIMA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU? (3)

MIT	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU IDU U PRILOG	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU NE IDU U PRILOG
<p>Nasilje u među partnerima je samo njihova privatna stvar.</p>		
<p>Nasilno ponašanje i vezanost između partnera ne idu zajedno, a ako govore o ljubavi to je izraz mentalne bolesti žrtve.</p>		
<p>Ako žrtva napusti zlostavljača, opasnost od nasilja će prestati.</p>		

ŠTO IDE U PRILOG MITOVIMA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU? (4)

MIT	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU IDU U PRILOG	ISKUSTVA I ČINJENICE KOJE MITU NE IDU U PRILOG
<p>Zlostavljane žene biraju nasilne partnere. Čak i kad takva žena ostavi nasilnog partnera, naći će drugoga koji će je ponovno tući.</p>		
<p>Za djecu je bolje da otac živi sa njima u porodici makar je nasilan prema njihovoj majci. Žena za dobro djece treba podnijeti nasilje koliko najviše može.</p>		
<p>Tjelesni napad muškarca na partnericu izolirani je odgađaj i vjerojatnost njegovog ponavljanja je mala.</p>		

ŠTO IDE U PRILOG MITOVIMA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU?

MIT: ŽRTVA SVOJIM PONAŠANJEM UZROKUJE NASILJE.

ČINJENICA: ZLOSTAVLJAČ UZROKUJE NASILJE. ON JE ODGOVORAN ZA SVOJE AKCIJE.

U temelju ovog mita je uvjerenje mnogih ljudi da sigurno nešto nije u redu sa zlostavljanom ženom (npr. neuredna, stalno prigovara i slično), odnosno da ona na neki način "zaslužuje" nasilje. Mnogi smatraju da se muškarci ponašaju nasilno samo zato što su "izazvani" od svoje partnerice. Stav "ona je to tražila" upućuje na uvjerenje da je žena loša i da zaslužuje loše stvari. Istraživanja to ne potvrđuju.

Nije presudno što žena čini, zlostavljač je taj koji odabire nasilje kao svoj oblik ponašanja. Ustvari, većina pretučenih žena čini sve što je u njihovoj moći kako bi spriječile partnera da bude nasilan. Samo je on taj koji može zaustaviti nasilje. Ipak, neki modeli rada s parovima u kojima postoji obostrano nasilje temelje se na istovremenom radu sa oba partnera.

MIT: ŽRTVAMA NIJE TEŠKO PODNOSITI NASILJE, DA NIJE TAKO OTIŠLE BI OD SVOJIH ZLOSTAVLJAČA

ČINJENICA: NITKO NE UŽIVA KAD JE ZLOSTAVLJAN.

Ljudi olako govore o ženama koje su izložene porodičnom nasilju kao mazohistkinjama. Uvid u okolnosti u kojima se odvija nasilje razotkriva taj mit. Naime, žena je češće zlostavljana kad želi prekinuti nasilni odnos, ali i zbog niza nebitnih razloga kao što je npr. to što je skuhalo grašak, a ne mrkvu ili se vratila sa posla 30 minuta kasnije. Istovremeno se o muškarcu ne govorio kao sadistu. Etiketa mazohistkinje ima za posljedicu prebacivanje krivnje na zlostavljaju ženu i počiva na pretpostavci da s njom nešto nije u redu. Takvo mišljenje podržava mit da se nasilje zbiva kod parova u kojem sa ženom nešto nije u redu.

MIT: NASILJE MEĐU PARTNERIMA JE SAMO NJIHOVA PRIVATNA STVAR.

ČINJENICA: NASILJE U PORODICI JE OZBILJAN DRUŠTVENI PROBLEM.

Nasilje među partnerima je ozbiljan društveni problem i njegove posljedice se očituju u različitim područjima društvenog života kao što su povećani zdravstveni troškovi, povećani troškovi socijalne zaštite, pravosuđa, izostanci sa posla i slično. Uz to djeca koja su očevici nasilja u porodici imaju i dugoročne negativne posljedice. Ona će u odnosu

na djecu koja dolaze iz nenasilnih porodica znatno češće u svojoj odrasloj dobi nastaviti ciklus nasilja.

MIT: AKO ŽRTVA NAPUSTI ZLOSTAVLJAČA, OPASNOST OD NASILJA ĆE PRESTATI.

ČINJENICA: VEĆINA ŽRTAVA JE U VEĆOJ OPASNOSTI KAD OSTAVI ZLOSTAVLJAČA.

Istraživanja pokazuju da su čak 2/3 prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama počinili partneri od kojih su žene bile rastavljene ili razdvojene u vrijeme nasilja. Naravno, ovaj podatak može upućivati na to da su žene tada spremnije tražiti pomoć policije ili drugih službi, ali jasno pokazuje da se nasilje ne prekida razvodom braka ili odlaskom od partnera.

Tvrdnja "Ako žena napusti zlostavljača, nasilje će prestati" dobro pokazuje kako mitovi i činjenice na kojima se zasnivaju mogu slati dvostruke poruke. Naime, ovaj mit je osnovan na uvjerenju da žena ima kontrolu nad nasiljem koje trpi, te da ukoliko želi da ono prestane treba "samo" napustiti zlostavljača. Dakle, ona je ta koja je odgovorna. Sa druge strane, činjenica da su počinioci nasilja često bivši supruzi i partneri upućuje ženu da joj je bolje da ništa ne poduzima, jer će se dovesti u još veću opasnost. To može povećati ženin osjećaj bespomoćnosti i osamljenosti, te je pasivizirati. Žene nemaju dovoljno podrške u društvu i državi kad žele okončati nasilan odnos.

MIT: ALKOHOL I DROGA SU STVARNI UZROCI NASILJA IZMEĐU PARTNERA.

ČINJENICA: ALKOHOL I DROGA NISU UZROCI NASILNOG PONAŠANJA NEGO GA OLAKŠAVAJU.

Činjenica je da će i muškarci i žene koji piju češće biti nasilni jedno prema drugome ili prema djeci. Muškarci koji piju su tri puta nasilniji prema ženama od onih koji ne piju. No to ne dokazuje da je alkohol **uzrok** nasilja u porodici. Nasilne osobe su nasilne bile pijane ili trijezne. Uz to, velika većina muškaraca koji piju ne zlostavlja svoje žene. Nažalost, društveno je prihvatljivo okriviti alkohol ili drogu za loše ponašanje. Ako je muškarac koji prekomjerno pije i nasilan, on ima dva različita problema - problem alkoholizma i problem nasilja - i treba da riješi oba. Alkohol i droga samo olakšavaju da se potencijal za nasilno ponašanje ispolji, ali ljudi ne postaju nasilni zbog alkohola i droge.

I žene često koriste pijanstvo partnera kao opravdanje za njegovo nasilje i tako si psihološki olakšavaju ostanak u braku. Od mnogih se žene može čuti da "Čak i u najboljem muškarcu alkohol može pobuditi nasilnu zvijer" ili "To nije on, boca govori iz njega".

MIT: NASILJE U PORODICI SE DOGAĐA SAMO U NIŽIM DRUŠTVENIM SLOJEVIMA.**ČINJENICA: NASILJE U PORODICI SE ZBIVA U SVIM DRUŠTVENIM SLOJEVIMA.**

Iako se najveći udio prijavljenih slučajeva nasilja u porodici odnosi na porodice iz nižih društvenih slojeva, ono se zbiva u svim slojevima. U višim slojevima ima drugačije oblike i veću "tamnu" brojku. Naime, žene više ili srednje klase imaju više mogućnosti da odgovarajuću pomoć i podršku dobiju od drugih izvora (npr. privatnih psihoterapeuta), tako da se često i ne obraćaju socijalnoj zaštiti ili policiji.

Očito je da kod ovog mita dolazi do pogrešne generalizacije nekih činjenica. Tako se podaci da se u siromašnijim porodicama češće identificira nasilje, generaliziraju u zaključak da su samo siromašne porodice nasilne. To doprinosi negativnom stereotipu o siromašnim porodicama. To jednostavno nije istina. Važno je znati da socio-ekonomski stresori, kao što su gubitak zaposlenja i stabilnog izvora prihoda, jače utječu na gubitak egzistencije i identiteta kod muškaraca nego kod žena. U takvim okolnostima i u srednjoj ili višoj klasi dolazi do porasta nasilja prema ženi.

MIT: ZLOSTAVLJANE ŽENE BIRAJU NASILNE PARTNERE. ČAK I KADA TAKVA ŽENA OSTAVI NASILNOG PARTNERA, NAČI ĆE DRUGOG KOJI ĆE JE PONOVO TUĆI.**ČINJENICA: IAKO DIO ZLOSTAVLJANIH ŽENA PONOVO NAĐE NASILNOG PARTNERA, ŽENE IH NE TRAŽE I NE TEŽE NASILNOM ODNOSU.**

Kad jednom uspije prekinuti nasilan odnos, žena izbjegava nasilne partnere. Dio će žena uspjeti naći nenasilnog partnera, dio žena će izbjegavati bilo kakav partnerski odnos, jer će izgubiti povjerenje u vlastitu sposobnost odabira nenasilnog partnera ili u muškarce općenito, a dio žena će se ponovo naći u nasilnom odnosu. Najviše znamo o toj posljednjoj grupi žena, jer su u situaciji da ponovo traže pomoć. Stoga su statistike koje se odnose na taj mit pristrane.

Ipak, kako to da se jedan broj žena ponovo nađe u nasilnoj vezi? Po svemu sudeći te žene traže "snažnog" partnera, jer su vrlo ranjive. Ukoliko pogledamo dinamiku razvoja nasilja u partnerskim vezama te obilježja muškaraca zlostavljača i zlostavljanih žena, ne iznenađuje da će dio njih krivo protumačiti "snagu" i "brigu" novog partnera i ponovo se naći u nasilnom odnosu.

MIT: TJELESNI NAPAD MUŠKARCA NA PARTNERICU IZOLIRANI JE DOGAĐAJ I VJEROJATNOST NJEGOVOG PONAŠANJA JE MALA.**ČINJENICA: TJELESNO NASILJE JE DIO OBRASCA MOĆI I KONTROLE U PARTNERSKOM ODNOSU.**

Iako se često može čuti "Pa i on jednom može izgubiti živce"

ili "Pod velikim je pritiskom, to se sigurno više neće ponoviti", činjenice ne idu u prilog takvom razmišljanju. Suprotno ovom mitu, podaci pokazuju da, ukoliko partneri ne zatraže stručnu pomoć, nasilje u partnerskim odnosima najčešće se ponavlja, sa sve većom čestinom i uz sve većim nivom stresa u partnerskom odnosu.

MIT: MUŠKARAC KOJI SAMO PRIJETI OZLJEĐIVANJEM PARTNERICI NIJE ZLOSTAVLJAČ.**ČINJENICA: PRIJETNJE SU PSIHIČKI OBLIK NASILJA.**

Prijetnje koje izazivaju strah i nesigurnost su oblik emocionalnog zlostavljanja i psihičkog nasilja i utječu na stvaranje odnosa koji se temelji na strahu i poslušnosti žene.

MIT: MUŠKARCI KOJI SU NASILNI NE MOGU SI POMOĆI, ONI SAMO REAGIRAJU NA PONAŠANJE PARTNERICE.**ČINJENICA: MUŠKARCI MOGU PROMIJENITI SVOJE NASILNO PONAŠANJE.**

Nasilno ponašanje je neodgovarajući način nošenja sa stresom, ljutnojom, strahom i frustracijom. Sa ljutnojom se može nositi na različite načine, a nenasilni načini izražavanja ljutnje mogu se usvojiti i u kasnijoj životnoj dobi. Nasilni muškarci mogu uspostaviti kontrolu nad svojim ponašanjem, ali im je za to potrebna odgovarajuća stručna pomoć. Dugo se dominantan pristup sastojao samo od osnaživanja žrtve i pružanja podrške ženi da raskine nasilan odnos. U takvom pristupu ponovo je odgovornost bila na njoj. Danas postoje tretmansi programi namijenjeni promjeni ponašanja nasilnih muškaraca. Bitno je počinitelj nasilja razumije da pravi muškarac ne treba nasilje kako bi pokazao moć. Sasvim suprotno, pokazuje svoju moć kontrolirajući svoje agresivne porive.

MIT: ZA DJECU JE BOLJE DA OTAC ŽIVI SA NJIMA U PORODICI MAKAR JE NASILAN PREMA NJIHOVOJ MAJCI. ŽENA ZA DOBRO DJECE TREBA PODNIJETI NASILJE KOLIKO NAJVIŠE MOŽE.**ČINJENICA: ODRASTANJEM U TAKVOJ OBITELJI DJECA UČE BITI NASILNA.**

To je jedno od tipičnih uvjerenja zbog kojih žena predugo ostaje u nasilnim vezama i zbog kojih ne dobiva potrebnu podršku okoline da napusti zajednicu u kojoj je zlostavljana. Jasno je da djeca trebaju oca, ali odrastanje u nasilnom domu ima niz štetnih posljedica za emocionalni i socijalni razvoj djece.

MIT: NASILNO PONAŠANJE I VEZANOST IZMEĐU PARTNERA NE IDU ZAJEDNO, A AKO GOVORE O LJUBAVI, TO JE IZRAZ MENTALNE BOLESTI ŽRTVE.**ČINJENICA: LJUBAV NE ISKLJUČUJE NASILJE.**

Ljudi često vjeruju da su ljubav i nasilje toliko različiti da ne mogu postojati u istom odnosu. No stvarnost je drugačija.

Već u djetinjstvu dio djece nauči da ih ljudi koji ih vole ujedno i tuku. To se očituje u dječjim izjavama “Tko se tuče, taj se voli.”

Nasilni partneri mogu očitovati uzajamnu ljubav. Izjava “Samo ako me ikada takne, ja ću ga ostaviti” često ne oslikava stvarnost. Tjelesno nasilje nije početak kraja braka. Štoviše, prosječna duljina tajanja nasilnog odnosa u braku je oko 6 godina. Neke žene vjeruju da se muškarac može samo na njih osloniti, da su one jedine koje su ih ikada prihvaćale i razumjele i da ih mogu promijeniti samo ako budi dovoljno strpljive. To je zamka u koju se lako upada.

ANALIZA IZVRŠENJA DOMAĆIH ZADATAKA ZA DRUGI / TREĆI SEMINAR

CILJEVI:

1. Analizirati koliko ozbiljno su učesnici obuke trenera izvršili zahtjeve koji su pred njih postavljeni kao domaći zadaci
2. Steći uvide na temelju prorade materijala koji se koriste u radu sa počiniocima nasilja u to koliko je to zahtjevno i teško počiniocima
3. Uočiti svoje obrasce rješavanja sukoba u porodici

PRIBOR:

Ispunjeni radni listovi za tretmanske susreta 2- 9 odnosno 10-16 (tj. izvršene domaćeg zadatka)

TRAJANJE:

30 min

NAČIN RADA:

Radi se u grupama po 4 učesnika. U grupama komentiraju svoje iskustvo ispunjavanja radnih listova za susrete 2-9. Svaki učesnik treba na temelju toga ostalima govoriti o svojem iskustvu (tj. pokazati uvid kako mu je bilo to raditi, koliko su ti zadaci bili primjereni njegovoj/ njezinoj životnoj situaciji, što su naučili o sebi).

Voditelji će obilaziti grupe i povremeno se uključivati, pazeći da polaznici stvarno dijele i uspoređuju svoje iskustvo ispunjavanja radnih listova. Naglasak je na sličnosti ovog zadatka sa zadacima koje dobivaju klijenti u tretmanu. Trebaju se osvrnuti na otkrivanje vlastitih obrazaca rješavanja sukoba u porodici, posebno na one koji su imali neke elemente nasilja.

Izrada plana bezbjednosti za žrtvu rodno zasnovanog nasilja

CILJEVI:

1. Upoznati važnost procjene rizika za žrtvu
2. Ovladati izradom plana bezbjednosti za žrtvu rodno zasnovanog nasilja.

PRIBOR:

PRIMJER ZA IZRADU PLANA BEZBJEDNOSTI – JEDAN ZA SVAKOG UČESNIKA

TRAJANJE:

45 min

NAČIN RADA:

1. PREDAVANJE

Trener drži kratko predavanje o važnosti plana bezbjednosti za žrtvu čija je izrada dio kontaktiranja sa žrtvom u sklopu psihosocijalnog tretmana počinitelaca nasilja. Dio prvog susreta sa žrtvom jest procjena opasnosti od ponovljeno ili daljnjeg nasilja i izrada plana bezbjednosti ako ga sa žrtvom već nije izradila neka druga služba.

Procjenu ugroženosti i plan bezbjednosti izrađuje žrtva uz pomoć stručnjaka (voditelja tretmana). Žrtve nasilja u porodici imaju iskustvo sa rizičnim situacijama, te obično znaju prepoznati neposredno nadolazeću opasnost po sebe. Neke od njih su spontano tokom vremena razvile postupke kojima nastoje smanjiti opasnost ili posljedice nasilja. No plan bezbjednosti zahtijeva planiranje i pripremu, pri čemu voditelj psihosocijalnog tretmana ima konzultativnu ulogu.

Trener će učesnicima naglasiti da sigurnosni plan treba unaprijed osmisliti, možda čak i zapisati, te spremni na sigurno mjesto. Prvi korak je procjena stupnja opasnosti po žrtvu i djecu ako se ništa ne promijeni. Na temelju te procjene izrađuje se s plan bezbjednosti.

15 MIN

2. UPOZNAVANJE PRIMJERA PLANA BEZBJEDNOSTI ZA ŽRTVU

Zatim se učesnicima podijeli formular za izradu plana bezbjednosti kojeg komentiraju pod vidom elemenata koji su uzeti u obzir, provedivosti, svojih iskustava sa sličnim planovima i da li bi im ovaj pristup koristio u budućem radu.

30 MIN

PLAN BEZBJEDNOSTI ZA ŽRTVU OBITELJSKOG NASILJA

Ako se nalazite u vezi u kojoj ima nasilja i osjećate se ugroženo, važno je da napravite vlastiti „plan bezbjednosti“. Na taj način ćete biti spremni pravilno reagirati u budućim kriznim situacijama, što povećava stupanj vaše bezbjednosti.

PLANOVI BEZBJEDNOSTI SE MOGU NAPRAVITI ZA RAZLIČITE SITUACIJE:

- Hitne situacije kada mislite da vam prijete tjelesni napad ili nakon napada – radi izbjegavanja ponovnog napada
- Nastavak veze sa partnerom koji je bio nasilan – radi smanjivanja opasnosti.
- Prije prekida veze sa nasilnim partnerom – radi smanjivanja opasnosti.
- Nakon prekida veze sa nasilnim partnerom (nasilnici pojačavaju svoju nasilnost u razdoblju nakon prekida veze ili razvoda) – radi smanjivanja opasnosti.

UTVRDITE TKO VAM MOŽE PRUŽITI POMOĆ U SLUČAJU HITNE SITUACIJE

- Identificirajte osobe koje vam mogu i hoće pomoći (pripremite telefonske brojeve).
- Razgovarajte sa osobama koje vam mogu pomoći i utvrdite koje oblike pomoći (i koliko dugo) su vam spremne pružiti.
- Utvrdite postoji li mjesto gdje se možete skloniti, tko vam može pružiti financijsku pomoć i koliko dugo, tko može pomoći u vezi djece, tko je dovoljno povjerljiv da mu povjerite dokumente, novac.

BEZBJEDNOST KAD MISLITE DA VAM PRIJETI NAPAD

- Procijenite postoji li vjerojatnost da ćete se svađati (sukobiti) s partnerom.
- Gdje ćete se skloniti (pazite: kupaona, kuhinja, garaža, sobe bez vanjskog izlaza su opasne)?
- Kako ćete umiriti partnera da se zaštitite dok ne budete izvan opasnosti?

BEZBJEDNOST KOD NASTAVKA VEZE S NASILNIM PARTNEROM

- Koga možete zamoliti da pozove policiju ako čuje galamu iz vašeg doma?
- Podučite djecu da pozovu policiju ili drugu pomoć.
- Programirajte (pohranite u memoriju telefona) brojeve službi za pomoć.
- Dogovorite izraz koji će biti znak da trebate pomoć (sa djecom, prijateljima, susjedima).
- Ako budete morali napustiti stan, gdje ćete otići?

BEZBJEDNOST NAKON PREKIDANJA NASILNE VEZE

- Utvrdite tko vam može pomoći kad napuštate nasilnu vezu.
- Kontaktirajte organizaciju za pomoć žrtvama nasilja u porodici kako bi vam pomogli u planiranju vaše bezbjednosti.
- Pohranite rezervni ključ i zalihu novca kod povjerljive osobe do koje možete lako doći.
- Pohranite rezervnu odjeću kod povjerljive osobe.
- Pohranite rezervne ključeve auta kod povjerljive osobe.
- Otvorite novi bankovni račun i kreditne kartice.
- Osigurajte adresu ili poštanski pretinac gdje vam može dolaziti pošta.
- Razgovarajte sa barem dvije osobe kako znali da ćete imati smještaj.
- Pohranite originalne ili kopije važnih dokumenata kod povjerljive i dostupne osobe.
- Uvježbajte provedbu svojeg plana bezbjednosti i odlaska – uključite i djecu.
- Dogovorite znak hitnog odlaska (sa djecom, prijateljima, susjedima).

BEZBJEDNOST KOD KUĆE I NA POSLU NAKON PREKIDANJA NASILNE VEZE

- Promijenite brave na vratima.
- Ugradite metalna ulazna vrata.
- Ugradite alarm.
- Promijenite broj telefona i mobitela.
- obavijestite susjede i prijatelje da se osjećate ugroženo i tražite da pozovu policiju ako čuju galamu iz vašeg stana.
- Ako je bivšem partneru zabranjen pristup vama i vašem stanu, tražite od susjeda da pozovu policiju ako ga vide u blizini vas ili vašeg stana (pokažite im rješenje suda).
- obavijestite pretpostavljenog o svojoj situaciji i zamolite zaštitu ako bivši partner dođe na vaš posao.
- Kad odlazite sa posla koristite različite putove da dođete do svojeg stana.
- Promijenite mjesta gdje izlazite i kupujete.
- Razmislite gdje se možete skloniti na javnim mjestima ako budete u neposrednoj opasnosti.
- Ako je bivšem partneru zabranjen pristup, a on prekrši nalog suda odmah pozovite policiju.
- Podučite djecu primjereno njihovom uzrastu o postupcima bezbjednosti vas i njih.
- Osigurajte da vas djeca mogu u bilo kojem času kontaktirati.
- Podučite djecu kako da jednostavno pozovu policiju ili drugu pomoć.
- obavijestite osoblje vrtića ili škole tko ima pravo preuzeti djecu od njih i pokažite odluku da su djeca vama povjerena.

PLANIRANJE BIJEGA U NASILNOJ SITUACIJI

- Ako je moguće, napustite mjesto opasnosti čim vam se za to ukaže prilika – zato se unaprijed pripremite kako da

najbrže napustite stan ili kuću za slučaj potrebe.

- Razmislite na koja mjesta u stanu se možete skloniti da biste se zaštitili.
- U koje prostorije se možete zaključati i pružaju li vam mogućnost da pobjegnute iz stana (npr. prozor kroz koji možete napustiti stan ili iz kojega možete zvati u pomoć)?
- Funkcionira li vam mobilni telefon i u ovim prostorijama?
- Možete li od tamo pozvati policiju?
- Odlazak iz kuće pažljivo isplanirajte da biste vi i djeca bili bezbjedni. Kada posumnjaju da ih žrtva namjerava napustiti, nasilnici često postaju još nasilniji i povećaju kontrolu. Zato pažljivo isplanirajte kako i kada ćete izići iz kuće. Dobro je iskoristiti svakodnevne situacije izlaska iz kuće, kao npr. kupovinu, bacanje smeća, odlazak na posao.

STVARI KOJE TREBA PONIJETI SA SOBOM

Pripremite torbu sa najvažnijim stvarima za vas i djecu i čuvajte je na sigurnom mjestu. U torbi se trebaju nalaziti najnužniji dokumenti:

- Lična legitimacija i pasoš
- Vozačka dozvola i dokumenti za automobil
- Rodni listovi za sebe i djecu
- Zdravstvene knjižice i zdravstvena dokumentacija za sebe i djecu
- Dokazi o školovanju, diplome za sebe i djecu
- Kreditne kartice, novac, čekovi
- Potvrde o osiguranju, kreditima, vlasništvu nekretnina
- Lijekovi
- Ključevi od stana, posla, automobila, vikendice
- Dokumenti o razvodu braka ili odvojenosti
- Presude u vezi nasilnog ponašanja partnera
- Omiljene dječje igračke
- Predmeti od velike emocionalne važnosti (fotografije)
- Adrese i telefonski brojevi
- Stvari za ličnu higijenu
- Nužna odjeća

BEZBJEDNOST U NOVOM SMJEŠTAJU NAKON ODLASKA OD NASILNOG PARTNERA

- Prilikom svakog izlaska iz kuće obavijestite ukućane gdje ćete biti i kada bi se trebali vratiti.
- Pazite kome dajete telefon vašeg sadašnjeg boravišta.
- Razmislite kojim putem ćete ići na posao i da li postoji mogućnost da svaki put idete nekim drugim ulicama.
- Ne odlazite na mjesta za koja nasilnik zna da ste ih posjećivali (npr. isti dućani, pošta, frizerka, itd.).
- Ako se trebate vidjeti sa nasilnikom, učinite to na javnom mjestu i u prisutnosti osobe u koju imate povjerenja.
- Recite kolegama na poslu o vašoj situaciji.

TELEFON

- Imate li mogućnost u svakom trenutku pozvati pomoć

(mobitel)?

- Jesu li telefonski brojevi za pomoć u memoriji mobilnog telefona?
- Odakle još možete telefonirati? Ima li nekoga u susjedstvu od koga biste mogli telefonirati?
- Nosite sa sobom uvijek telefonsku karticu, kako biste u nuždi mogli telefonirati iz javne govornice.

TELEFONSKI BROJEVI U NUŽDI

- Napravite spisak telefonskih brojeva i adresa vaše rodbine, prijatelja i institucija za pružanje pomoći. Važni su i brojevi policije, hitne pomoći, organizacije za pomoć žrtvama nasilja.
- U kriznoj situaciji se može dogoditi da se ne sjetite brojeva koje inače znate napamet.

KLJUČEVI

- Napravite duplikat svih važnih ključeva (npr. stana, auta...) i čuvajte ih na mjestu izvan stana, npr. kod rodbine, prijateljice ili na poslu.

VAŽNI DOKUMENTI

- Držite kopije svih važnih dokumenata kod sebe, a originale čuvajte zajedno sa drugim dragocjenim stvarima na bezbjednom mjestu.

DOKAZI

- Zapišite slučajeve nasilja i fotografirajte svoje povreda, odnosno onoga što je pri tome u stanu uništeno.
- Ovi dokazi vam mogu pomoći ukoliko želite podnijeti kaznenu prijavu.
- Ako ste zatražili liječniku pomoć, zatražite da ozljede budu precizno opisane u nalazu.

SMJEŠTAJ

- Dogovorite sa rodbinom i prijateljima možete li u nuždi boraviti kod njih.
- Pobrinite se da smještaj bude siguran i da u mu svakom momentu možete pristupiti.
- Bilo bi dobro ako možete dobiti ključ od prostora u kojem ćete boraviti.

DJECA

- Objasnite situaciju djeci, zavisno od njihovog uzrasta.
- Sa djecom dogovorite:
 - da ocu ili očuhu ne otvaraju vrata ako ima zabranu pristupa
 - kako mogu u slučaju nužde pozvati policiju u pomoć
 - kako da reagiraju ako se otac/očuh pojavi pred vrtićem ili školom (ne zaboravite informirati vrtić i školu) ako

ima zabranu pristupa.

- Najavite djeci da će možda biti nužno napustiti stan.
- Dogovorite sa djecom znak koji ćete upotrebiti kada bude potrebno pozvati policiju.
- Pustite da vam djeca ispričaju kako se ona osjećaju. Djeca vrlo često vjeruju da su ona odgovorna za nasilje – objasnite im da ona nisu kriva za to.

PODRŠKA

- Tko bi vam mogao pomoći u vašoj neposrednoj okolini?
- Imate li susjedu u koju imate povjerenja?
- Izložite susjedi vašu situaciju i zamolite je da ako čuje galamu ili pozive u pomoć, pozove policiju.
- Možete li sa susjedom dogovoriti poseban znak za slučaj opasnosti (npr. kucanje ili neki predmet obješen na prozor).
- Sa susjedama je ovo otežno unaprijed dogovoriti, jer se inače ne žele miješati u privatne stvari.

ZAŠTITA VAŠEG MENTALNOG ZDRAVLJA

- Saznajte gdje možete dobiti podršku, savjetovanje i terapiju ako ste potišteni, jako uznemireni, zbunjeni ili uplašeni; ako patite od nesanice, čestog sjećanja na situacije zlostavljanja, zaboravljate stvari i slično.
- Ako razmišljate da se vratite nasilnom partneru, prije nego donesete odluku razgovarajte sa stručnjakom.
- Uključite se u grupe za podršku osobama koje su preživjele nasilje u porodici.
- Pazite koliko pijete alkohola, a ako to radite, činite to samo u sigurnom okruženju.

PREPOZNAVANJE POČINILACA SA PROBLEMOM ALKOHOLA

CILJ:

Upoznati postupak procjene osoba sa problemom alkoholizma radi neuključivanja u tretman

PRIBOR:

Upitnik AUDIT – jedan za svakog učesnika

TRAJANJE:

30 min

NAČIN RADA:

1. Predavanje

Trener drži kratko predavanje o važnosti prepoznavanja počinitelja nasilja koji su upućeni u tretman a koji su ovisnici o alkoholu, odnosno bolesnici od alkoholizma. Oni nisu u stanju pratiti tretmanski program i zato ih treba u ulaznom postupku prepoznati i isključiti.

Dio predavanja odnosi se i na objašnjavanje povezanosti konzumiranja alkohola i droge i nasilja.

15 MIN

2. Upoznavanje upitnika AUDIG

Učesnicima se podijeli upitnik kojeg ispune svatko za sebe, a zatim komentiraju njegovu primjenjivost u njihovom svakodnevnom radu i posebno u ulaznom postupku u tretman.

15 MIN

UPITNIK O KONZUMIRANJU ALKOHOLA (AUDIT)

1. KOLIKO ČESTO POPIJETE ALKOHOLNO PIĆE?

Nikada (0)	jednom mjesečno ili rjeđe (1)	2 puta sedmično (2)	3 puta sedmično (3)	4 ili više puta sedmično (4)
---------------	-------------------------------------	------------------------	------------------------	------------------------------------

2. KOLIKO ALKOHOLNIH PIĆA POPIJETE U TIPIČNOM DANU KADA PIJETE?

1 ili 2 (0)	3 ili 4 (1)	5 ili 6 (2)	7 do 9 (3)	10 ili više (4)
----------------	----------------	----------------	---------------	--------------------

3. KOLIKO ČESTO SE U POSLJEDNJIH GODINU DANA DOGODILO DA SE NISTE MOGLI NA VRIJEME ZAUSTAVITI PITI NAKON ŠTO STE POČELI PITI?

Nikada (0)	manje od jednom mjesečno (1)	jednom mjesečno (2)	1 puta sedmično (3)	dnevno ili skoro svakodnevno (4)
---------------	------------------------------------	---------------------------	------------------------	--

4. KOLIKO ČESTO U POSLJEDNJIH GODINU DANA ZBOG PIĆA NISTE UČINILI NEŠTO ŠTO SE OD VAS NORMALNO OČEKIVALO DA UČINITE?

Nikada (0)	manje od jednom mjesečno (1)	jednom mjesečno (2)	1 puta sedmično (3)	dnevno ili skoro svakodnevno (4)
---------------	------------------------------------	---------------------------	------------------------	--

5. JESU LI VAM RODBINA, PRIJATELJI ILI LJEKARI SAVJETOVALI DA SMANJITE KONZUMIRANJE ALKOHOLA?

Ne (0)	Da, ali ne tokom prošle godine (2)	Da, tokom prošle godine (4)
-----------	--	-----------------------------------

INTERPRETACIJA REZULTATA UPITNIKA O KONZUMIRANJU ALKOHOLA (AUDIT – SKRAĆENI)

Skraćena verzija upitnika AUDIT sastoji se od 5 pitanja i pokriva sljedeća područja:

- Učestalost konzumiranja alkohola (1. pitanje)
- Broj pića popijenih u jednom tipičnom danu (2. pitanje)
- Sposobnost kontroliranja konzumiranja alkohola (3. pitanje)
- Neuspjeh u izvršavanju očekivanih zadataka kao posljedica konzumiranja alkohola (4. pitanje)
- Zabrinutost bliskih osoba zbog korisnikova konzumiranja alkohola (5. pitanje)

Ovaj upitnik može poslužiti samo za grubu procjenu veličini problema konzumiranja alkohola, te ako postoji sumnja na ovisnost o alkoholu.

Važno je ovaj upitnik koristiti kao osnovu za razgovor o navikama konzumiranja alkohola. Npr. može se iskoristiti za razgovor sa korisnikom o tome kako postupaju sa djecom kada pije, mijenja li se njegovo ponašanje prema suradnicima na poslu ili supruzi/suprugu.

Rezultat od 5 ili više bodova ukazuje na postojanje problema s alkoholom i da bi trebalo učiniti potpuniju procjenu i uključiti psihijatra radi utvrđivanja moguće ovisnosti. Treba imati na umu da su ljudi skloni podcijeniti konzumiranje alkohola kao i njegove posljedice.

Ako su u pitanjima 3, 4 i 5 označeni odgovori različiti od *Nikada* ili *Ne*, vjerojatno je da postoji obrazac konzumiranja koji bi mogao imati negativan utjecaj na djecu.

Za muškarce, konzumiranje između 2 i 3 alkoholne jedinice dnevno ili manje od toga upućuje na mali rizik za zdravlje. Redovito konzumiranje 4 ili više jedinica dnevno ukazuje na povećani rizik za zdravlje.

Za žene, konzumiranje između 1 i 2 alkoholne jedinice dnevno ili manje od toga, upućuje na mali rizik za zdravlje. Redovito konzumiranje 3 i više alkoholne jedinice dnevno znači povećani rizik za zdravlje.

Jedna alkoholna jedinica: približno 2,24 dcl piva ili 1 žestoko alkoholno piće ili 1 čaša vina.

SARADNJA SA SLUŽBAMA U ZAJEDNICI I ULOGA ORGANIZACIJA ZA PODRŠKU ŽRTVAMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

CILJEVI:

1. Razumjeti zašto je važna saradnja tretmanskog centra sa drugim službama u zajednici koje se bave nasiljem u porodici.
2. Prepoznati načine kako tretmanski centar može unaprijediti saradnju sa drugim službama u zajednici.
3. Planirati kako bi mogli saradivati sa organizacijama za podršku žrtvama rodnog zasnovanog nasilja.

PRIBOR:

Radni list sa pitanjima za diskusiju – jedan za svaku grupu

TRAJANJE:

45 min

NAČIN RADA:

1. Radi se u grupama po 4-5 učesnika. Učesnici prvo analiziraju koje su sve službe u zajednici važne za uspješnu provedbu tretmana počinalaca nasilja i na koji način.

Zatim će na temelju iskustva prodiskutirati koje su slabe tačke saradnje.

2. Nakon toga učesnici će odrediti što bi tretmanski centri mogli napraviti kako bi se ta saradnja unaprijedila.

Posebno će razmotriti korisnost i mogućnosti saradnje sa organizacijama za zaštitu žrtava rodnog zasnovanog nasilja.

Predstavnik svake grupe će iznijeti rezultate diskusije u svojoj grupi.

45 min

SARADNJA SA SLUŽBAMA U ZAJEDNICI

Koje su sve službe u zajednici važne za uspješnu provedbu tretmana počinalaca nasilja i na koji način:

Koje su slabe tačke saradnje u provedbi tretmana počinalaca nasilja:

Što bi tretmanski centri i stručnjaci koji vode tretman mogli napraviti kako bi se ta saradnja unaprijedila:

Zbog čega je potrebna saradnja sa organizacijama za zaštitu žrtava rodnog zasnovanog nasilja i kako se ona može ostvariti:

PROFESIONALNI STRES, REAKCIJE I POSLJEDICE RADA SA PORODIČNIM NASILJEM

CILJ:

1. Upoznati profesionalne rizike koje nosi rad u području porodičnog nasilja, posebno direktan rad sa počiniocima nasilja i žrtvama
2. Analizirati svoja lična ograničenja i reakcije na rad sa počiniocima i žrtvama nasilja u porodici
3. Ocijeniti intenzitet svojeg profesionalnog stresa

PRIBOR:

1. Upitnik *Prepoznavanje svojih ograničenja u radu sa nasiljem u porodici* – jedan za svakog učesnika
2. *Upitnik intenziteta profesionalnog stresa* – jedan za svakog učesnika

TRAJANJE:

60 min

NAČIN RADA:

1. Predavanje

Trener drži predavanje o razlozima zbog kojih je direktan rad sa počiniocima i žrtvama nasilja rizik za mentalno zdravlje stručnjaka, izvorima stresa i tipičnim reakcijama stručnjaka na slušanje iskustava koja su vrlo teška.

30 MIN

2. Upoznavanje svojih reakcija na počinioce i žrtve

Radi se u grupama od 3 do 4 učesnika. Podijeli se upitnik *Prepoznavanje svojih ograničenja u radu sa nasiljem u porodici* kojeg svaki učesnik ispuni za sebe, a zatim u malim grupama uspoređuju svoje reakcije i kako se nose sa njima.

Trener će pozvati nekoliko dobrovoljaca da podijele svoje iskustvo sa čitavom grupom.

20 MIN

3. Ocjenjivanje intenziteta svojeg profesionalnog stresa

Podijeli se Upitnik intenziteta profesionalnog stresa kojeg svaki učesnik ispuni za sebe. Trener će dati podatke za ocjenjivanje intenziteta stresa. Učesnici će se ocijeniti i nekoliko njih će komentirati svoje rezultate.

10 MIN

PREPOZNAVANJE SVOJIH OGRANIČENJA U RADU SA NASILJEM U PORODICI

Svatko ima nekih ograničenja koje mu otežavaju komunikaciju sa počiniocima i žrtvama nasilja u porodici. Zaokružite jedno ili dva od dolje navedenih koje najbolje opisuju vaše reagiranje u kontaktu sa počiniteljima ili žrtvama nasilja u porodici.

1. Nastojim odmah pronaći rješenje, nije mi potrebno da razumijem sve okolnosti i potrebe počinioca ili žrtve i ne volim se upuštati u detalje.

2. Preplave me emocije i uzrujam se kad vidim posljedice nasilja ili čujem detalje o nasilnom ponašanju.

3. Jako me naljuti kad počinitelj ili žrtva ne prihvaća moje sugestije i rješenja za koja znam da su dobra ili kad se nastave ponašati na isti način.

4. Važno mi je jasno pokazati da ne vjerujem svemu što mi počinitelj ili žrtva govori o svojem iskustvu ili nasilnom događaju.

5. Davanje podrške žrtvi nasilja i briga o njoj nije moj posao nego je to briga organizacija koja za to postoje.

6. Ako ja nešto ne učinim za zaustavljanje nasilja u konkretnoj porodici, nitko drugi neće, pa sam spreman za učiniti i ono što prevazilazi moj posao.

7. Činim sve što je propisno, ali se ništa bitno neće promijeniti u porodicama u kojima ima nasilja zbog njihovih loših životnih okolnosti i siromaštva našeg društva.

8. Katkada mi padne na pamet da bi se netko od članova moje porodice mogao naći u sličnoj životnoj situaciji.

UPITNIK INTENZITETA PROFESIONALNOG STRESA

Procjenjujući koliko se ove tvrdnje odnose na Vas, možete utvrditi stupanj svoje izloženosti profesionalnom stresu i sagorijevanju. Pročitajte sve tvrdnje i zaokružite broj čije Vas značenje najbolje opisuje.

	Rijetko	Ponekad	Uvijek
1. Osjećam neprijateljstvo i ljutnu na poslu.	1	2	3
2. Primjećujem da se povlačim od kolega.	1	2	3
3. Sve što se traži da uradim na poslu doživljam kao prisilu.	1	2	3
4. Postajem sve neosjetljiviji prema korisnicima i saradnicima.	1	2	3
5. Posao mi je veoma dosadan, zamoran i rutinski.	1	2	3
6. Primjećujem da mislim negativno o poslu i usmjeravam se samo na njegove loše strane.	1	2	3
7. Osjećam da u poslu postićem manje nego ikada prije.	1	2	3
8. Imam teškoća u organiziranju svog posla i vremena.	1	2	3
9. Razdražljiviji sam nego ikada prije.	1	2	3
10. Osjećam sa nemoćnim promijeniti nešto na poslu.	1	2	3
11. Frustracije izazvane poslom unosim i u privatni život.	1	2	3
12. Više nego ikada svjesno izbjegavam kontakte sa drugim ljudima na poslu.	1	2	3
13. Pitam se je li moj posao odgovarajući za mene.	1	2	3
14. O svom poslu mislim negativno čak i navečer prije spavanja.	1	2	3
15. Svakom radnom danu pristupim s mišlju: "Ne znam hoću li izdržati još jedan dan"	1	2	3
16. Čini mi se da nikog na poslu nije briga za ono što radim.	1	2	3
17. Provodim više vremena izbjegavajući posao nego radeći.	1	2	3
18. Na poslu se osjećam umorno i iscrpljeno, čak i kada se dobro naspavam.	1	2	3

Ensuring reproductive rights for all

Adresa: Zmaja od Bosne b.b.

71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Telefon: +387 33 293 570

Faks: +387 33 552 330

E-mail: bosnia-herzegovina.office@unfpa.org

Web: ba.unfpa.org

twitter.com/unfpabih

facebook.com/UNFPABiH